
Vergaderjaar 2011–2012

---

33 000

Nr. 2

NOTA OVER DE TOESTAND VAN 'S RIJKS FINANCIËN

Aangeboden 20 september 2011

Bijlagen bij de Miljoenennota 2012

Toelichting op de bijlagen

De Miljoenennota 2012 omvat in totaal dertien bijlagen. Hiervan worden vier bijlagen, evenals voorgaande jaren, gepubliceerd op www.rijksbegroting.nl. Het betreft de bijlagen «Horizontale toelichting», «Verticale Toelichting», «Toelichting op de belastingontvangsten» en «Toelichting op de belastinguitgaven». Door de publicatie van deze omvangrijke bijlagen op het internet, wordt papierbesparing mogelijk gemaakt.

De volgende negen bijlagen vindt u in de Miljoenennota 2012:

Bijlage 1 Uitgaven en niet-belastingontvangsten	4
Bijlage 2 De belasting- en premieontvangsten	11
Bijlage 3 EMU-saldo	19
Bijlage 4 EMU-schuld	22
Bijlage 5 Inkomstenbepalende regelingen en belastinguitgaven	23
Bijlage 6 Beleidsonderzoek	32
Bijlage 7 Budgettair overzicht interventies t.b.v. de financiële sector	37
Bijlage 8 Garantieoverzicht van het Rijk 2012	42
Bijlage 9 Onderbouwing accessen Gemeente- en Provinciefonds	46

1 Uitgaven en niet-belastingontvangsten

Tabel 1.1 laat zien hoe op basis van de totale netto uitgaven op de Rijksbegroting op kasbasis gekomen wordt tot de netto uitgaven van de centrale overheid op EMU-basis (conform tabel 2.1 in hoofdstuk 2). De uitgaven op de Rijksbegroting zijn gebaseerd op de totale uitgaven per departement zoals weergegeven in tabel 1.2. Daarvan worden de niet-belastingontvangsten in mindering gebracht zoals die zijn opgenomen in tabel 1.3. Het resultaat zijn de netto Rijksuitgaven op kasbasis. Naast begrotingsgefinancierde uitgaven zijn er premiegefinancierde uitgaven. Deze uitgaven van de sociale fondsen worden toegevoegd om tot de netto uitgaven van de centrale overheid te komen, terwijl de rijksbijdragen en rentebaten van de sociale fondsen in mindering worden gebracht, aangezien dit onderlinge betalingen tussen Rijk en sociale fondsen zijn. De laatste stap is om van uitgaven op kasbasis te komen tot uitgaven op EMU-basis door te corrigeren voor kas-transverschillen en financiële transacties. De Rijksbegroting wordt namelijk op kasbasis opgesteld, terwijl het EMU-saldo – volgens Europese methodiek – wordt berekend op transactiebasis.¹ Daarnaast tellen financiële transacties, zoals leningen en aan- en verkoop van staatsbezit, niet mee in het EMU-saldo.

Tabel 1.1 Van netto uitgaven Rijksbegroting (kas) naar netto uitgaven centrale overheid (EMU-basis) (in miljoenen euro)

	2011	2012	2013	2014	2015	bron
Totale uitgaven Rijksbegroting	188 879	183 816	189 420	197 702	200 484	zie tabel 1.2
Niet-belastingontvangsten Rijksbegroting	34 834	31 733	26 297	27 712	27 316	zie tabel 1.3
Netto Rijksuitgaven op kasbasis	154 044	152 083	163 123	169 990	173 168	
Bij: Uitgaven sociale fondsen	109 896	113 351	118 616	124 949	130 544	zie tabel 3.4
Af: Rijksbijdragen en rentebaten sociale fondsen	16 775	18 513	19 489	20 469	21 231	zie tabel 3.4
Af: Ktv's en financiële transacties netto uitgaven	4 850	1 585	8 816	10 663	12 564	zie tabel 1.4
Netto uitgaven centrale overheid EMU-basis	242 315	245 335	253 433	263 807	269 918	zie H2 tabel 2.1

¹ In een begroting op kasbasis worden transacties geboekt in de periode waarin de betaling plaatsvindt, in een begroting op transactiebasis worden transacties geboekt in de periode waarin de rechten en verplichtingen zijn ontstaan.

Uitgaven en niet-belastingontvangsten

Tabel 1.2 Uitgaven begrotingen (in miljoenen euro)

		2011	2012	2013	2014	2015
1	De Koning	40	40	40	39	39
2A	Staten-Generaal	144	142	134	132	131
2B	Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten	123	111	107	106	104
3	Algemene Zaken	69	60	61	60	61
4	Koninkrijksrelaties	446	428	278	257	257
5	Buitenlandse Zaken	10 844	11 724	11 927	12 549	12 961
6	Veiligheid en Justitie	11 549	11 408	11 223	10 996	10 852
7	Binnenlandse Zaken	5 294	4 809	4 859	4 400	4 327
8	Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	34 131	33 694	34 043	33 942	33 570
9A	Nationale Schuld (Transactiebasis)	18 649	15 637	20 036	25 311	27 299
9B	Financiën	9 987	10 773	9 968	9 658	9 516
10	Defensie	8 379	7 866	7 730	7 780	7 702
12	Infrastructuur & Milieu	11 234	10 806	10 485	10 561	9 421
13	Economische Zaken, Landbouw & Innovatie	6 080	5 373	5 091	4 722	4 566
15	Sociale Zaken en Werkgelegenheid	30 806	31 066	31 398	31 679	32 167
16	Volksgezondheid, Welzijn en Sport	18 383	17 565	16 969	17 221	16 922
50	Gemeentefonds	18 573	18 334	18 298	18 193	17 800
51	Provinciefonds	1 218	1 117	1 131	1 117	958
55	Infrastructuurfonds	8 250	7 987	8 113	8 432	7 374
58	Diergezondheidsfonds	22	10	10	10	10
59	BTW-compensatiefonds	3 026	0	0	0	0
63	Waddenfonds	82	0	0	0	0
64	BES-fonds	25	25	25	25	25
AP	Aanvullende posten	- 920	2 218	5 048	8 387	11 141
90	Consolidatie ¹	- 7 555	- 7 376	- 7 552	- 7 875	- 6 719
HGIS	Internationale Samenwerking ²	(5 487)	(5 181)	(5 004)	(5 378)	(5 650)
Totaal		188 879	183 816	189 420	197 702	200 484

¹ Dit betreft de toerekening van de uitgaven van het Infrastructuurfonds aan de begroting van Infrastructuur & Milieu.

² In deze tabel zijn de uitgaven voor Internationale Samenwerking toegerekend aan de begrotingen waarop deze worden verantwoord. De totale uitgaven voor Internationale Samenwerking zijn tussen haakjes vermeld en lopen niet mee in de totaalstelling.

Tabel 1.3 Niet-belastingontvangsten (in miljoenen euro)

		2011	2012	2013	2014	2015
1	De Koning	1	0	0	0	0
2A	Staten-Generaal	3	3	3	3	3
2B	Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten	6	5	5	5	5
3	Algemene Zaken	6	7	7	7	7
4	Koninkrijksrelaties	64	33	33	32	32
5	Buitenlandse Zaken	737	741	757	772	784
6	Veiligheid en Justitie	1 600	1 351	1 560	1 556	1 520
7	Binnenlandse Zaken	974	666	665	1 611	2 124
8	Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	1 211	1 198	1 267	1 345	1 416
9A	Nationale Schuld (Transactiebasis)	2 089	2 185	1 975	4 219	3 465
9B	Financiën	12 294	9 698	4 944	4 667	4 644
10	Defensie	500	341	323	337	297
12	Infrastructuur & Milieu	67	57	759	759	738
13	Economische Zaken, Landbouw & Innovatie	12 525	12 933	11 664	10 141	9 841
15	Sociale Zaken en Werkgelegenheid	2 276	1 848	1 708	1 635	1 656
16	Volksgezondheid, Welzijn en Sport	132	46	50	43	106
55	Infrastructuurfonds	7 895	7 987	8 113	8 432	7 374
58	Diergezondheidsfonds	9	10	10	10	10
63	Waddenfonds	1	0	0	0	0
AP	Aanvullende posten	0	3	6	10	14
90	Consolidatie ¹	- 7 555	- 7 376	- 7 552	- 7 875	- 6 719
HGIS	Internationale Samenwerking ²	(150)	(142)	(150)	(144)	(133)
Totaal		34 834	31 733	26 297	27 712	27 316

¹ Dit betreft de toerekening van de niet-belastingontvangsten van het Infrastructuurfonds aan de begroting van Infrastructuur & Milieu.

² In deze tabel zijn de niet-belastingontvangsten voor Internationale Samenwerking toegerekend aan de begrotingen waarop deze worden verantwoord. De totale niet-belastingontvangsten voor Internationale Samenwerking zijn tussen haakjes vermeld en lopen niet mee in de totaalstelling.

Uitgaven en niet-belastingontvangsten

Tabel 1.4 Kas-transverschillen en financiële transacties (in miljoenen euro)					
	2011	2012	2013	2014	2015
Ktv aardgas	- 650	350	- 600	- 250	50
Kasbeheer	- 1 421	- 1 563	- 1 153	- 2 676	- 1 186
Verkoop staatsbezit	- 5 455	- 4 500	0	0	0
Studieleningen	- 373	- 414	- 456	- 500	- 544
Ktv's en financiële transacties niet-belastingontvangsten	- 7 899	- 6 127	- 2 209	- 3 426	- 1 680
Overige ktv's	- 411	520	3	- 34	- 52
Kasbeheer	- 8 045	- 4 519	- 7 431	- 11 303	- 12 250
Aankoop staatsbezit	- 300	- 300	0	0	0
Europees Stabilisatie Mechanisme (ESM)	0	0	- 915	- 915	- 915
Lening Griekenland	- 2 191	- 1 091	- 175	42	318
Lening VUT-fonds	210	- 100	- 380	200	720
Studieleningen	- 1 802	- 1 841	- 1 845	- 1 814	- 1 805
Overig	- 211	- 381	- 283	- 266	- 259
Ktv's en financiële transacties uitgaven	- 12 749	- 7 712	- 11 025	- 14 089	- 14 244
Ktv's en financiële transacties netto uitgaven	4 850	1 585	8 816	10 663	12 564
Ktv belastingen	346	583	781	705	483
Totaal ktv's en financiële transacties	5 196	2 169	9 597	11 368	13 046

Tabel 1.5 geeft een overzicht van de netto uitgaven van de centrale overheid (conform de budgettaire kerngegevens in hoofdstuk 2). Per uitgavenkader wordt vervolgens in de tabellen 1.6 tot en met 1.8 een overzicht gegeven van de betreffende uitgaven onder het kader, opgebouwd op basis van de departementale begrotingen. De overige netto uitgaven worden toegelicht in tabel 1.9.

Tabel 1.5 Netto uitgaven centrale overheid (in miljoenen euro)						
	2011	2012	2013	2014	2015	
Rijksbegroting in enge zin	114 894	116 257	118 808	122 809	123 615	zie tabel 1.6
Sociale Zekerheid en Arbeidsmarkt	69 679	69 675	71 822	74 135	76 439	zie tabel 1.7
Budgettair Kader Zorg	61 157	63 546	66 961	70 659	73 986	zie tabel 1.8
Netto uitgaven onder de kaders	245 729	249 478	257 591	267 603	274 040	
Overige netto uitgaven	- 3 415	- 4 143	- 4 158	- 3 796	- 4 122	zie tabel 1.9
Totale netto uitgaven centrale overheid	242 315	245 335	253 433	263 807	269 918	zie tabel 1.1

Uitgaven en niet-belastingontvangsten

Tabel 1.6 Netto uitgaven Rijksbegroting in enge zin (in miljoenen euro)

	2011	2012	2013	2014	2015
1 De Koning	39	40	40	39	39
2A Staten-Generaal	141	139	131	129	128
2B Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten	117	106	102	101	99
3 Algemene Zaken	63	54	54	53	54
4 Koninkrijksrelaties	187	146	89	85	84
5 Buitenlandse Zaken	10 107	10 983	11 169	11 777	12 177
6 Veiligheid en Justitie	9 949	10 057	9 662	9 440	9 332
7 Binnenlandse Zaken	4 528	4 043	3 813	3 748	3 682
8 Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	31 510	31 072	31 458	31 425	31 106
9A Nationale Schuld (Transactiebasis)	9 847	10 444	11 870	12 856	13 545
9B Financiën	1 431	1 913	1 670	1 982	2 077
10 Defensie	7 782	7 417	7 301	7 339	7 306
12 Infrastructuur & Milieu	11 208	10 792	10 471	10 547	9 400
13 Economische Zaken, Landbouw & Innovatie	5 581	4 965	4 699	4 414	4 264
15 Sociale Zaken en Werkgelegenheid	274	256	246	228	214
16 Volksgezondheid, Welzijn en Sport	4 327	3 911	3 805	3 697	3 484
50 Gemeentefonds	17 117	16 893	16 856	16 751	16 358
51 Provinciefonds	1 218	1 117	1 131	1 117	958
55 Infrastructuurfonds	355	0	0	0	0
58 Diergezondheidsfonds	0	0	0	0	0
60 Accres Gemeentefonds	0	0	144	549	641
61 Accres Provinciefonds	0	0	12	45	52
64 BES-fonds	25	25	25	25	25
80 Prijsbijstelling	0	592	1 252	1 956	2 585
81 Arbeidsvoorwaarden	0	1 286	2 724	4 179	5 555
84 Indexering WSF	0	4	17	29	40
86 Aanvullende post Algemeen	- 912	5	67	299	409
HGIS ¹	(5 338)	(5 039)	(4 855)	(5 234)	(5 516)
Netto uitgaven kader RBG-eng	114 894	116 257	118 808	122 809	123 615

¹ In deze tabel zijn de netto uitgaven voor Internationale Samenwerking toegerekend aan de begrotingen waarop deze worden verantwoord. De totale netto uitgaven voor Internationale Samenwerking zijn tussen haakjes vermeld en lopen niet mee in de totaalstelling.

Tabel 1.7 Netto uitgaven Sociale Zekerheid en Arbeidsmarkt (in miljoenen euro)

	2011	2012	2013	2014	2015
15 Sociale Zaken en Werkgelegenheid	19 856	19 220	18 922	18 534	18 512
AP Aanvullende posten	- 7	267	639	996	1 382
Netto begrotingsgefinancierde uitgaven	19 849	19 488	19 561	19 530	19 894
40 Sociale Verzekeringen	49 829	50 187	52 261	54 604	56 545
Netto premiegefinancierde uitgaven	49 829	50 187	52 261	54 604	56 545
Netto uitgaven kader SZA	69 679	69 675	71 822	74 135	76 439

Tabel 1.8 Netto uitgaven Budgettair Kader Zorg (in miljoenen euro)

	2011	2012	2013	2014	2015
16 Volksgezondheid, Welzijn en Sport	1 727	1 773	1 657	1 675	1 731
50 Gemeentefonds (WMO)	1 456	1 442	1 442	1 442	1 442
AP Aanvullende posten	0	56	111	173	238
Netto begrotingsgefinancierde uitgaven	3 183	3 270	3 209	3 290	3 411
41 Premiegefinancierde uitgaven Zorg	57 974	60 276	63 752	67 369	70 576
Netto premiegefinancierde uitgaven	57 974	60 276	63 752	67 369	70 576
Netto uitgaven kader Zorg	61 157	63 546	66 961	70 659	73 986

Tabel 1.9 Overige netto uitgaven (in miljoenen euro)

	2011	2012	2013	2014	2015
Gasbaten	- 11 600	- 12 100	- 10 800	- 9 250	- 8 850
Zorgtoeslag	4 626	4 150	3 591	3 728	3 281
BTW-compensatiefonds	3 026	3 124	3 078	3 078	3 078
Landbouw- en overige bestemmingsheffingen	- 437	- 439	- 441	- 441	- 413
Klimaatverandering en luchtkwaliteit (ETS)	0	0	- 700	- 700	- 700
Doorstroming huurmarkt	0	0	0	- 760	- 760
SDE+	0	0	- 100	- 200	- 300
Werkgeversbijdrage kinderopvang	- 721	- 1 046	- 1 088	- 1 101	- 1 115
Bemiddelingskosten zorgverzekeraars	2 092	2 888	2 522	2 578	2 635
Netto opbrengsten interventies financiële sector	- 678	- 835	- 820	- 936	- 865
Ktv's Rijk	239	172	603	216	- 102
Overige posten	38	- 57	- 3	- 8	- 10
Totaal overige netto uitgaven	- 3 415	- 4 143	- 4 158	- 3 796	- 4 122

In de tabellen 1.10 tot en met 1.13 worden de actuele uitgaven onder de kaders getoetst aan de hoogte van de uitgavenkaders. De tabellen tonen per dekkader eerst de bepaling van het reële kader door de raming ten tijde van het regeerakkoord te defleren met de raming voor de prijsontwikkeling van de Nationale Bestedingen (NB-deflator). Vervolgens wordt weergegeven hoe de actuele raming van de uitgaven zich verhoudt tot het uitgavenkader in lopende prijzen.

Het uitgavenkader in lopende prijzen is te bepalen door het reële uitgavenkader te corrigeren voor de actuele raming van de deflator. Daarnaast wordt gecorrigeerd voor de overboekingen tussen de Rijksbegroting in enge zin enerzijds, en de sectoren Sociale Zekerheid en Arbeidsmarkt (SZA) en het Budgettair Kader Zorg anderzijds. Ook worden de kaders aangepast voor statistische correcties. De actuele ramingen van de uitgaven zijn afkomstig uit de tabellen 1.6 tot en met 1.8. Indien de actuele uitgaven hoger zijn dan het uitgavenkader, wordt gesproken van een overschrijding; vice versa van een onderschrijding van het uitgavenkader.

Tabel 1.10 Kadertoets Rijksbegroting in enge zin (in miljoenen euro)

	2011	2012	2013	2014	2015
1. Raming uitgaven bij regeerakkoord 2010	117 924	118 297	119 913	123 007	123 467
2. pNB ten tijde van MLT 2011-2015	1,0188	1,0413	1,0644	1,0867	1,1091
3. Reëel kader	115 746	113 610	112 658	113 188	111 322
4. NB-deflator	1,0182	1,0385	1,0616	1,0839	1,1062
5. Overboekingen	- 103	- 28	- 5	- 38	- 56
6. Statistische correcties	- 1 051	- 1 210	- 728	- 294	231
7. Uitgavenkader RBG-eng in lopende prijzen	116 702	116 746	118 862	122 349	123 314
8. Actuele ramingen uitgaven	114 894	116 257	118 808	122 809	123 615
9. Over/onderschrijding kader RBG-eng (9=8-7)	- 1 808	- 488	- 54	461	301

Tabel 1.11 Kadertoets Sociale Zekerheid en Arbeidsmarkt (in miljoenen euro)

	2011	2012	2013	2014	2015
1. Raming uitgaven bij regeerakkoord 2010	69 326	70 064	72 276	74 820	77 100
2. pNB ten tijde van MLT 2011–2015	1,0188	1,0413	1,0644	1,0867	1,1091
3. Reëel kader	68 045	67 287	67 904	68 848	69 517
4. NB-deflator	1,0182	1,0385	1,0616	1,0839	1,1062
5. Overboekingen	- 46	- 69	- 57	- 27	- 18
6. Statistische correcties	0	- 118	- 153	- 208	- 205
7. Uitgavenkader SZA in lopende prijzen	69 239	69 691	71 875	74 387	76 673
8. Actuele ramingen uitgaven	69 679	69 675	71 822	74 135	76 439
vv. begrotingsgefinancierd	19 849	19 488	19 561	19 530	19 894
vv. premiegefinancierd	49 829	50 187	52 261	54 604	56 545
9. Over/onderschrijding kader SZA (9=8-7)	440	- 16	- 53	- 252	- 234

Tabel 1.12 Kadertoets Budgettair Kader Zorg (in miljoenen euro)

	2011	2012	2013	2014	2015
1. Raming uitgaven bij regeerakkoord 2010	59 666	63 067	66 993	71 018	74 190
2. pNB ten tijde van MLT 2011–2015	1,0188	1,0413	1,0644	1,0867	1,1091
3. Reëel kader	58 564	60 568	62 940	65 349	66 893
4. NB-deflator	1,0182	1,0385	1,0616	1,0839	1,1062
5. Overboekingen	149	97	62	65	74
6. Statistische correcties	0	0	0	0	0
7. Uitgavenkader BKZ in lopende prijzen	59 780	62 997	66 878	70 895	74 068
8. Actuele ramingen uitgaven	61 157	63 546	66 961	70 659	73 986
vv. begrotingsgefinancierd	3 183	3 270	3 209	3 290	3 411
vv. premiegefinancierd	57 974	60 276	63 752	67 369	70 576
9. Over/onderschrijding kader BKZ (9=8-7)	1 377	549	84	- 237	- 81

Tabel 1.13 Kadertoets totale uitgavenkader (in miljoenen euro)

	2011	2012	2013	2014	2015
1. Reëel kader	242 356	241 465	243 502	247 385	247 732
2. NB-deflator	1,0182	1,0385	1,0616	1,0839	1,1062
3. Overboekingen	0	0	0	0	0
4. Statistische correcties	- 1 051	- 1 328	- 881	- 502	25
5. Uitgavenkader in lopende prijzen	245 721	249 434	257 615	267 631	274 055
6. Actuele ramingen uitgaven	245 729	249 478	257 591	267 603	274 040
7. Over/onderschrijding totaal kader (7=6-5)	8	45	- 24	- 28	- 15

In het regeerakkoord zijn de nieuwe begrotingsregels vastgesteld. Hierin is de rentemeevallerformule opgenomen: «De rentelasten vallen onder het uitgavenkader. Om te voorkomen dat meevallende rentelasten leiden tot extra bestedingen in plaats van aflossing van de staatsschuld, wordt het uitgavenkader gedurende de kabinetsperiode gecorrigeerd (verlaagd) voor zover de rentelasten lager zijn dan de oorspronkelijk (aan het begin van de kabinetsperiode) geraamde rente-uitgaven.»

Bij startnota is de hoogte van de rentebox vastgesteld; dit dient als toetssteen voor de rentemeevallerformule. In tabel 1.14 wordt deze hoogte weergegeven op de derde regel, *rentekader na doorrekening regeerakkoord*. Eventuele mutaties in de toerekenbare rentelasten van de financiële interventies worden gecorrigeerd op de hoogte van de rentebox. Hetzelfde geldt voor statistische correcties. Analooq aan de kadertoetsing bij de uitgaven, worden ook bij de rente-uitgaven de actuele uitgaven getoetst aan de rentebox.

Tabel 1.14 Rentebox (in miljoenen euro)

	2011	2012	2013	2014	2015
1. Raming rentelasten na doorrekenen regeerakkoord	10 895	11 721	12 744	13 504	13 659
2. Toerekenbare rentelasten als gevolg van financiële interventies	- 1 499	- 1 029	- 1 150	- 1 189	- 1 399
3. Rentekader na doorrekenen regeerakkoord	9 396	10 692	11 594	12 315	12 260
4. Mutatie toerekenbare rentelasten financiële interventies	167	- 226	- 146	- 130	72
5. Statistische correcties	- 52	- 46	- 38	- 33	- 28
6. Rentebox na correcties	9 511	10 420	11 410	12 152	12 304
7. Actuele raming relevante rentelasten rentebox	8 515	9 189	10 574	11 537	12 218
8. Over/onderschrijding (8=7-6)	- 996	- 1 231	- 836	- 615	- 86

Tabel 1.15 geeft een overzicht van aardgasbaten. De aardgasbaten worden met name beïnvloed door de productie van aardgas, de hoogte van de olieprijs en de euro/dollarkoers. De olieprijs is van belang, omdat de prijs van aardgas is gerelateerd aan de prijs van olie in dollars. De tabel laat zien dat de aardgasbaten niet alleen op kasbasis, maar ook op transactiebasis worden geregistreerd. Dit wordt gedaan omdat het EMU-saldo – volgens Europese methodiek – wordt berekend op transactiebasis, terwijl de rijksbegroting op kasbasis wordt opgesteld.

Tabel 1.15 Aardgasbaten (in miljoenen euro)

	2011	2012	2013	2014	2015
Olieprijs (in dollars)	110,00	106,00	78,20	79,70	81,00
Euro/dollarkoers (in dollars)	1,42	1,43	1,30	1,33	1,35
Productie (x miljard kubieke meter)	76,00	72,00	71,00	68,00	64,00
Niet-belastingontvangsten	11 600	12 100	10 800	9 250	8 850
Vennootschapsbelasting	1 700	1 800	1 550	1 300	1 150
Totaal kas	13 300	13 900	12 350	10 550	10 000
Niet-belastingontvangsten	650	- 350	600	250	- 50
Vennootschapsbelasting	- 100	- 250	50	50	50
Totaal Kas-transverschil (ktv)	550	- 600	650	300	0
Niet-belastingontvangsten	10 950	12 450	10 200	9 000	8 900
Vennootschapsbelasting	1 800	2 050	1 500	1 250	1 100
Totaal trans	12 750	14 500	11 700	10 250	10 000

2 De belasting- en premieontvangsten

2.1 Inleiding

Deze bijlage bevat een toelichting op de raming van de belasting- en premieontvangsten van het Rijk en de Sociale fondsen. Om inzicht te geven in de ontwikkeling van het totale ontvangstenbeeld worden de belasting- en premieontvangsten gezamenlijk gepresenteerd.

De belastingontvangsten worden in overeenstemming met de Comptabiliteitswet op kasbasis verantwoord. De premies volksverzekeringen worden tezamen met de loon- en inkomstenbelasting op kasbasis gepresenteerd. Voor het EMU-saldo zijn de belastingen en premies volksverzekeringen op EMU-basis² relevant. Deze worden via een aparte aansluiting op EMU-basis vermeld. De werknemerspremies worden direct op EMU-basis gepresenteerd.

De ramingen voor de premieontvangsten komen overeen met de ramingen in de begrotingen van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (Begroting XV) en van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (Begroting XVI). In de begroting van Volksgezondheid, Welzijn en Sport is een nadere toelichting opgenomen van de ramingen voor de AWBZ en de ZVW. De overige fondsen worden toegelicht in de begroting van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

In paragraaf 2.2 wordt de raming van de belasting- en premieontvangsten van 2011 (de Vermoedelijke Uitkomsten) vergeleken met de stand van het vorige ramingsmoment (Voorjaarsnota 2011), waarbij de belangrijkste ramingsbijstellingen worden toegelicht. Paragraaf 2.3 bevat vervolgens een toelichting op de raming van 2012 (de Ontwerpbegroting), onderverdeeld naar endogene ontwikkeling en beleidsmaatregelen. Voor een meer uitgebreide toelichting op de belastingramingen wordt tevens verwezen naar de internetbijlage van deze Miljoenennota (www.rijksbegroting.nl). Paragraaf 2.4 presenteert de technische meerjarige ontvangstenraming tot

² De belasting en premie volksverzekeringen op EMU-basis zijn voor de meeste ontvangstensoorten gelijk aan de 1-maands verschoven ontvangsten op kasbasis. Dit betekent dat de ontvangsten op EMU-basis voor een bepaald jaar worden bepaald door de kasontvangsten van februari van dat jaar tot en met januari van het daaropvolgende jaar. Op deze wijze wordt zo goed mogelijk de opbrengst benaderd die samenhangt met de economische transacties uit het lopende jaar. Alleen de successierechten, de vennootschapsbelasting, de dividendbelasting en de inkomensheffing zijn hiervan uitgezonderd. Voor deze belastingsoorten geldt dat EMU-basis gelijk is aan kasbasis, omdat voor deze belastingsoorten geldt dat de 1-maands verschoven ontvangsten op kasbasis geen betere aansluiting vormt met de onderliggende economische transacties.

en met 2015. Tot slot geeft paragraaf 2.5 een gedetailleerd overzicht van de raming van de belasting- en premieontvangsten voor 2011 en 2012.

2.2 De belasting- en premieontvangsten in 2011

In tabel 2.2.1 wordt de nieuwe raming voor 2011 vergeleken met de raming ten tijde van de Voorjaarsnota en wordt een toelichting gegeven op de belangrijkste bijstellingen. Ten opzichte van de Voorjaarsnota 2011 is de raming voor de totale belasting- en premieontvangsten op EMU-basis met 4,8 miljard euro neerwaarts bijgesteld op basis van het meest recente economische beeld en de gerealiseerde kasontvangsten over 2011 tot en met de maand juli.

Tabel 2.2.1 Raming belasting- en premieontvangsten 2011 op EMU-basis (x € miljoen)

	Voorjaarsnota 2011	Vermoedelijke uitkomsten 2011	Verschil
Indirecte belastingen (kasbasis)	71 536	69 099	- 2 437
Omzetbelasting	42 631	41 275	- 1 356
Belasting op personenauto's en motorrijwielen	2 054	2 054	0
Accijnzen	11 308	11 234	- 74
Belastingen van rechtsverkeer	4 204	3 415	- 789
Motorrijtuigenbelasting	3 795	3 595	- 200
Belastingen op een milieugrondslag	4 607	4 576	- 31
Verpakkingenbelasting	304	302	- 2
Bankbelasting	0	0	0
Overig	2 633	2 648	16
Directe belastingen en premies volksverzekeringen (kasbasis)	103 685	101 920	- 1 737
Loonheffing	89 606	89 435	- 171
Inkomensheffing	- 4 924	- 5 891	- 966
Dividendbelasting	2 729	2 317	- 412
Vennootschapsbelasting	14 142	13 888	- 254
Overig (inclusief niet nader toe te rekenen belastingontvangsten)	2 133	2 199	66
Totaal belastingen en premies volksverzekeringen (kasbasis)	175 221	171 047	- 4 174
Aansluiting op EMU-basis	430	451	21
Totaal belastingen en premies volksverzekeringen (EMU-basis)	175 651	171 498	- 4 153
Premies werknemersverzekeringen	50 302	49 699	- 603
Totaal belasting- en premieontvangsten (EMU-basis)	225 952	221 197	- 4 756

De verwachting over de nominale economische ontwikkeling in 2011 is sinds de Voorjaarsnota 2011 verslechterd met - 0,5%. Vrijwel alle onderliggende macro-economische indicatoren die relevant zijn voor de belasting- en premieontvangsten 2011 zijn sinds Voorjaarsnota 2011 (die gebaseerd was op het CEP-beeld van het CPB) verslechterd. Dit slechtere beeld leidt samen met de gerealiseerde belastingontvangsten tot en met juli 2011 bij vrijwel alle belastingsoorten tot negatieve mutaties.

De indirecte belastingen zijn in totaal ten opzichte van de Voorjaarsnota 2011 met 2,4 miljard euro neerwaarts bijgesteld. Allereerst is de raming van de omzetbelasting (BTW) met 1,3 miljard euro naar beneden bijgesteld. Dit is mede gebaseerd op de gerealiseerde belastingontvangsten tot en met juli 2011. Bij Voorjaarsnota 2011 is de raming van de BTW-ontvangsten ten opzichte van de Startnotaraming nog met 1,3 miljard opwaarts bijgesteld. Deze bijstelling is nu weer volledig teruggedraaid. De opwaartse bijstelling in de Voorjaarsnota 2011 was gebaseerd op de uiteindelijke realisatie van de BTW-ontvangsten over 2010 die fors hoger uitkwamen dan de Startnotaraming. De realisaties tot

en met juli 2011 samen met het meest recente verwachting over de ontwikkeling van de particuliere consumptie geven echter aanleiding tot het terugdraaien van de meevaller bij de Voorjaarsnota. Hiermee komt de raming van de BTW-ontvangsten weer op het niveau van de Startnota-raming voor 2011. Ten tweede is de raming van de belastingen van rechtsverkeer (waaronder de overdrachtsbelasting) met 0,8 miljard euro neerwaarts bijgesteld met name als gevolg van de verlaging van de overdrachtsbelasting voor woningen van 6% naar 2% per 1 juli 2011 (- 0,6 miljard euro). Ten slotte is op basis van de realisaties de raming van de motorrijtuigenbelasting met 0,2 miljard euro bijgesteld.

De ontvangsten uit de directe belastingen zijn met 1,7 miljard naar beneden bijgesteld. De belangrijkste bijstelling bij de directe belastingen betreft de inkomensheffing (- 1,0 miljard euro). Deze bijstelling volgt geheel uit de realisaties en betreft grotendeels lagere ontvangsten van IB-ondernemers als gevolg van een lagere winstontwikkeling dan verondersteld bij Voorjaarsnota. De raming van de dividendbelasting is met 0,4 miljard neerwaarts bijgesteld. Enerzijds volgt de bijstelling uit een minder gunstige ontwikkeling van de dividenduitkeringen dan verondersteld en anderzijds uit het feit dat in 2011 meer dividend in aandelen is uitgekeerd in plaats van dividend in contanten vergeleken met andere jaren. Over dividend in aandelen hoeft geen dividendbelasting te worden betaald. Dit is met name aantrekkelijk voor buitenlandse aandeelhouders omdat zij de dividendbelasting niet kunnen verrekenen met de vennootschapsbelasting of de inkomstenbelasting. Ten slotte zijn de vennootschapsbelasting en de loonheffing met respectievelijk - 0,3 en - 0,2 miljard bijgesteld op basis van de realisaties.

2.3 De belasting- en premieontvangsten in 2012

In tabel 2.3.1 wordt een overzicht gegeven van de ontwikkeling van de geraamde belasting- en premieopbrengsten in 2012. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen het effect van beleidsmaatregelen op de ontvangsten en het effect van de economische groei.

Tabel 2.3.1 Raming belasting- en premieontvangsten 2012 op EMU-basis (x € miljoen)

	Vermoedelijke uitkomsten 2011	Maatregelen	Endogeen	Endogeen in %	2012
Indirecte belastingen (kasbasis)	69 099	377	1 424	2,1%	70 901
Omzetbelasting	41 275	174	852	2,1%	42 301
Belasting op personenauto's en motorrijwielen	2 054	- 6	20	1,0%	2 068
Accijnzen	11 234	48	235	2,1%	11 517
Belastingen van rechtsverkeer	3 415	86	193	5,6%	3 693
Motorrijtuigenbelasting	3 595	- 4	8	0,2%	3 599
Belastingen op een milieugrondslag	4 576	- 221	38	0,8%	4 394
Verpakkingenbelasting	302	0	0	0,2%	302
Bankbelasting	0	300	0	0,0%	300
Overig	2 648	0	78	3,0%	2 727
Directe belastingen en premies volksverzekeringen (kasbasis)	101 946	1 460	4 523	4,4%	107 931
Loonheffing	89 435	542	2 789	3,1%	92 766
Inkomensheffing	- 5 891	266	144	- 2,5%	- 5 480
Dividendbelasting	2 317	- 50	269	11,6%	2 536
Vennootschapsbelasting	13 888	706	1 274	9,2%	15 868
Overig (inclusief niet nader toe te rekenen belastingontvangsten)	2 199	- 4	46	2,1%	2 240
Totaal belastingen en premies volksverzekeringen (kasbasis)	171 047	1 837	5 947	3,5%	178 832
Aansluiting op EMU-basis	451		315		766
Totaal belastingen en premies volksverzekeringen (EMU-basis)	171 498	1 837	6 262	3,7%	179 598
Premies werknemersverzekeringen	49 699	1 040	1 574	3,2%	52 313
Totaal belasting- en premieontvangsten (EMU-basis)	221 197	2 878	7 837	3,5%	231 911

In 2012 bedragen de totale ontvangsten op EMU-basis naar verwachting 231,9 miljard. Ten opzichte van de vermoedelijke uitkomsten 2011 is dit een toename met 10,7 miljard euro. Deze ontwikkeling is voor 2,9 miljard het gevolg van beleidsmaatregelen. Dit betreft zowel beleid van dit kabinet als het beleid van vorige kabinetten. De verwachte endogene groei van de belasting- en premieontvangsten in 2012 bedraagt 7,8 miljard (3,5%). In de volgende paragrafen wordt hier nader op ingegaan. In de internetbijlage van deze Miljoenennota staat een uitgebreidere toelichting voor de grootste belastingsoorten (www.rijksbegroting.nl).

2.3.1 Endogene ontwikkeling belasting- en premieontvangsten 2012

De endogene toename van de ontvangsten volgt uit de economische ontwikkelingen zoals deze geraamd zijn in de Macro Economische Verkenning 2012. Voor 2012 verwacht het Centraal Planbureau (CPB) een groei van het nominale economische groei van 3,0%. De endogene groei van de totale ontvangsten bedraagt in 2012 naar verwachting 3,5%. De ontvangsten groeien daarmee iets harder dan de nominale economische ontwikkeling. Deze ontwikkeling wordt met name veroorzaakt door de directe belastingen. De ontvangsten uit de vennootschapsbelasting (Vpb) nemen als gevolg van de economische ontwikkeling met circa 9% toe en de loon- en inkomensheffing met circa 3,5%. Daarnaast wordt voor de ontvangsten uit de dividendbelasting een positieve ontwikkeling van circa 12% verwacht in 2011. De indirecte belastingen zoals de omzetbelasting (BTW) en de accijnzen blijven in 2012 daarentegen achter bij de economische groei.

De endogene groei bij de indirecte belastingen bedraagt 2,1% en blijft dus wat achter bij de nominale ontwikkeling van het BBP. Dit wordt met name veroorzaakt door de BTW-ontvangsten, Dit betreft verreweg de grootste post bij de indirecte belastingen en drukt daarmee zwaar op de totale ontwikkeling van de indirecte belastingen. De endogene ontwikkeling van de BTW-ontvangsten bedraagt in 2012 naar verwachting 2,1% als gevolg van een positieve maar ten opzichte van het BBP achterblijvende waardeontwikkeling van de particuliere consumptie. Ook de accijnzen blijven met een ontwikkeling van 2,1% achter bij de economische ontwikkeling. Deze achterblijvende ontwikkeling betreft met name de tabaksaccijns. Verder blijft de ontwikkeling van de BPM in 2012 naar verwachting op het niveau van 2011. Hoewel een toename in het aantal verkochte auto's wordt verwacht, zet de ontwikkeling van een steeds zuiniger wagenpark zich ook voort. Deze ontwikkeling doet zich sinds de eerste helft van 2010. In deze periode is het aantal autoverkoop fors toegenomen ten opzichte van het lage niveau van 2009, maar blijven de BPM-ontvangsten vrijwel op het niveau van 2009. Dit omdat er veel meer dan voorheen zuinige auto's worden gekocht waarvoor een lager BPM-tarief geldt en in een aantal gevallen een vrijstelling. De ontvangsten van de motorrijtuigenbelasting laten ook nauwelijks groei zien in 2012. Ook het bestaande wagenpark wordt steeds zuiniger waardoor voor steeds meer auto's een nihil tarief in de MRB kennen. Ten slotte wordt in 2012 een positieve ontwikkeling van de ontvangsten uit de overdrachtsbelasting verwacht als gevolg een toename in het aantal woningverkoop.

De endogene ontwikkeling van de directe belastingen bedraagt 4,4% en daarmee dus positiever dan de nominale ontwikkeling van het BBP. Vooral de vennootschapsbelasting (Vpb) en de dividendbelasting kennen zoals hierboven al genoemd een forse ontwikkeling met circa 9% respectievelijk 12%. Dit moet afgezet worden tegen een forse daling in de Vpb-ontvangsten in 2009 met meer dan 30% en een daling in de dividendbelasting met bijna 50%. De winstverwachtingen over 2012 zijn net als in 2011 positief. Daarnaast zal er in 2012 naar verwachting minder dan in 2011 en eerdere jaren sprake zijn van negatieve kaseffecten als gevolg van bijgestelde winstverwachtingen over oudere jaren. In navolging van een gunstige winstontwikkeling in 2012 wordt ook een gunstige ontwikkeling van de dividenduitkeringen en daarmee de dividendbelastingontvangsten verwacht in 2012. Ondanks de relatief gunstige ontwikkeling van deze belastingsoorten bevindt het niveau van de ontvangsten zich nog steeds op een beduidend lager niveau dan dat van 2008. De ontvangsten uit de loon- en inkomensheffing ten slotte groeien in 2012 met 3,5%. Deze ontwikkeling kan worden gerelateerd aan de ontwikkeling van de contractuele en incidentele loonontwikkeling en een bescheiden positieve ontwikkeling van de winst van zelfstandigen in 2012.

2.3.2 Het effect van beleidsmaatregelen op de belasting- en premieontvangsten.

In 2012 bedraagt het effect van beleidsmaatregelen op de belastingen en premieontvangsten 2,9 miljard euro. Dit betreft een saldo van vele maatregelen en betreft zowel maatregelen van dit kabinet als effecten van maatregelen van vorige kabinetten. Beleid met betrekking tot de premies werknemersverzekeringen (waaronder de zorgpremies) zorgen voor 1,0 miljard euro hogere ontvangsten. Dit betreft in 2012 met name hoger WW-sectorfondspremies. Bij de belastingen en premies volksverzekeringen zorgen maatregelen voor 1,8 miljard euro hogere ontvangsten. Het grootste deel van dit effect betreft het aflopen van de maatregelen willekeurige afschrijving over 2009 en 2010 die door vorige kabinetten zijn genomen (1,3 miljard euro). Daarnaast leiden de maatregelen van het huidige kabinet per saldo tot

De belasting en premieontvangsten

hogere ontvangsten in 2012. De fiscale maatregelen uit het regeerakkoord leiden tot 0,5 miljard hogere ontvangsten. De rest van de beleidsmatige toename van de ontvangsten 2012 betreft het saldo van grondslagverbredende maatregelen (vpb) en diverse lastenverlichtende maatregelen voor burgers en bedrijven.

In tabel 2.3.1 wordt het effect van de beleidsmaatregelen (oftewel de endogene mutatie) op de ontvangsten in 2012 per belastingsoort getoond. Dit effect betreft zoals gezegd zowel beleid van vorige kabinetten en die in 2012 nog een op- of neerwaarts effect hebben in 2012 ten opzichte van 2011, als om beleid van het huidige kabinet. Zo betreft de autonome mutatie van – 0,2 miljard euro bij de belastingen op milieugrondslag de afschaffing van de grondwaterbelasting en de afvalstoffenheffing en de autonome mutatie van 0,3 miljard euro bij de bankbelasting de invoering van deze belastingsoort.

De autonome mutatie bij de loon- en inkomensheffing van in totaal 0,8 miljard euro is het resultaat van vele minnen en plussen. Zo leidt het aflopen van de eerder genoemde maatregelen willekeurige afschrijving over 2009 en 2010 ook bij de inkomensheffing tot positieve kasontvangsten in 2012. Dit betreft het deel met betrekking tot IB-ondernemers. Bij de loonheffing betreft het effect van de autonome mutatie met name het afschaffen van de spaarloonregeling respectievelijk de arbeidskorting ouderen.

Tabel 2.3.2 geeft een overzicht van het budgettaire beslag van beleidsmaatregelen op zowel kas- als transactiebasis en tevens het effect daarvan op de lastenontwikkeling in 2012. Het verschil tussen het totale effect van het beleid op de ontvangsten en de lastenontwikkeling wordt veroorzaakt doordat sommige maatregelen wel gevolgen hebben voor de inkomsten maar niet relevant zijn voor de lastenontwikkeling. Zo is de zorgtoeslag vanwege de directe koppeling met de nominale premie wel relevant voor de lastenontwikkeling, maar betreft dit geen belasting- en premieontvangsten. Hetzelfde geldt voor de lasten voor de lokale overheden (OPL) en de bruteringscorrectie. Deze zijn wel relevant voor de lastenontwikkeling, maar niet voor de belasting- en premieontvangsten Rijk.. Het omgekeerde geldt ook: de eerder genoemde afschaffing van de BU is wel relevant voor de kasontvangsten, maar niet relevant voor de lastenontwikkeling. Daarnaast zijn er ook verschillen tussen het transactiemoment van belasting- en premieontvangsten en het moment waarop de betreffende belasting of premie daadwerkelijk in kas wordt ontvangen.

Tabel 2.3.2 Budgettair effect van belasting- en premiemaatregelen 2012 (x € miljoen)

	Belastingen en premies kas	Belastingen en premies op transactiebasis	Totaal lasten
Zorgpremies	645	637	637
Zorgtoeslag	0	0	556
Koopkracht	- 642	- 402	- 402
Liquiditeitsverruiming	721	1 399	270
Invoeren bankbelasting	300	300	300
Innovatie	- 316	- 304	- 304
Vpb grondslagverbreding	523	949	449
Sectorfondspremies/Sociale premies	699	699	1 013
Regeerakkoord (exclusief bedrijfslevenveloppe)	552	660	660
Afschaffen spaarloon (lh-deel) en arbeidskorting ouderen	457	508	508
OPL en Bruteringscorrectie	0	0	49
Afschaffen kleine belastingen	- 221	- 221	- 221
Rest	160	228	- 24
Totaal Beleidsmaatregelen 2012	2 878	4 453	3 490

2.4 Meerjarige ontvangstenraming

De ontwikkeling van de belasting- en premieontvangsten voor de periode 2011–2015 is weergegeven in tabel 2.4.1. De ramingen voor 2011 en 2012 zijn in voorgaande paragrafen toegelicht.

Tabel 2.4.1. Meerjarige belasting- en premieraming op EMU-basis (x miljard euro)

	2011	2012	2013	2014	2015
Totaal belasting- en premieontvangsten op EMU-basis	221,2	231,9	241,0	250,8	250,7
wv belastingen op kasbasis	134,2	139,6	147,5	156,1	161,4

2.5 De belastingraming 2011–2012

Tabel 2.5.1 bevat een gedetailleerd overzicht van de raming van de belasting- en premieontvangsten 2011 en 2012 op kasbasis en de aansluiting naar EMU-basis.

De belasting en premieontvangsten

Tabel 2.5.1. Overzicht van belasting- en premieontvangsten 2011–2012 (x €miljoen)

	Vermoedelijke uitkomsten 2011	Ontwerpbegroting 2012
Indirecte belastingen	69 099	70 901
Invoerrechten	2 352	2 427
Omzetbelasting	41 275	42 301
Belasting op personenauto's en motorrijwielen	2 054	2 068
Accijnzen	11 234	11 517
– Accijns van lichte olie	4 067	4 174
– Accijns van minerale oliën, anders dan lichte olie	3 687	3 834
– Tabaksaccijns	2 530	2 574
– Alcoholaccijns	300	285
– Bieraccijns	380	377
– Wijnaccijns	269	273
Belastingen van rechtsverkeer	3 415	3 693
– Overdrachtsbelasting	2 395	2 553
– Assurantiebelasting	1 020	1 141
Motorrijtuigenbelasting	3 595	3 599
Belastingen op een milieugrondslag	4 576	4 394
– Grondwaterbelasting	179	1
– Afvalstoffenbelasting	43	0
– Energiebelasting	4 234	4 271
– Waterbelasting	126	126
– Brandstoffenheffingen	1	1
Verbruiksbelasting van alcoholvrije dranken e.a.	155	155
Belasting op zware motorrijtuigen	149	149
Verpakkingenbelasting	302	302
Bankbelasting	0	300
Directe belastingen	65 027	68 638
Inkomstenbelasting kas	– 858	– 185
Loonbelasting kas	47 586	48 279
Dividendbelasting	2 317	2 536
Kansspelbelasting	464	474
Vennootschapsbelasting	13 888	15 868
– Gassector kas	1 750	1 900
– Niet-gassector kas	12 138	13 968
Successierechten	1 607	1 643
Belasting- en premieontvangsten Caribisch Nederland	78	74
Niet nader toe te rekenen belastingontvangsten	30	26
Totaal belastingen	134 231	139 640
Premies volksverzekeringen kas	36 816	39 192
Premies werknemersverzekeringen	49 699	52 313
Aansluiting naar EMU-basis	451	766
Totaal belasting- en premieontvangsten op EMU-basis	221 197	231 911

3 EMU-saldo

De collectieve uitgaven bestaan uit de begrotingsgefinancierde uitgaven van het Rijk, de premiegefinancierde uitgaven van de sociale fondsen³ en de uitgaven van de lokale overheden. Hetzelfde geldt voor de collectieve inkomsten. Omdat zowel de inkomsten als de uitgaven op de verschillende begrotingen op kasbasis worden gerapporteerd, moet gecorrigeerd worden voor kas-transverschillen (ktv's), aangezien het EMU-saldo een begrip op transbasis is. Daarnaast tellen financiële transacties niet mee in het EMU-saldo, maar alleen in de EMU-schuld. De ramingen voor 2011 en 2012 zijn gebaseerd op de Macro Economische Verkenning 2012 van het CPB. De ramingen voor 2013 tot en met 2015 zijn technische extrapolaties op basis van de MLT 2011–2015.

Om dubbeltellingen te voorkomen, moeten de onderlinge betalingen van het totaal worden afgetrokken (zowel bij de collectieve uitgaven als bij de collectieve inkomsten). Een voorbeeld van een onderlinge betaling van het Rijk aan de lokale overheden is de Wet werk en bijstand (WWB). Het Rijk neemt dit op als een uitgave, terwijl de lokale overheden dit als inkomsten boeken, waarmee zij op hun beurt uitgaven bekostigen. Om uitgaven niet twee keer mee te nemen, wordt hiervoor gecorrigeerd in de vorm van een consolidatiepost.

---

³ De sociale fondsen zijn de «verzekeringsfondsen» betrekking hebbende op de volksverzekeringen (inclusief zorg) en de werknemersverzekeringen.

EMU-saldo

Tabel 3.1 EMU-saldo collectieve sector (in miljoenen euro)

	2011	2012	2013	2014	2015	bron
Inkomsten Rijk	161 512	165 829	172 380	181 062	187 486	
w.v. belastingontvangsten	134 231	139 640	147 511	156 073	161 368	zie tabel 2.4.1
w.v. niet-belastingontvangsten	34 834	31 733	26 297	27 712	27 316	zie tabel 1.3
w.v. ktv's en financiële transacties ¹	- 7 553	- 5 544	- 1 428	- 2 722	- 1 198	zie tabel 1.4
Inkomsten sociale fondsen	103 395	110 202	112 174	114 451	118 982	zie tabel 3.4
Inkomsten lokale overheden	95 176	96 874	97 169	97 854	99 462	zie tabel 3.5
Consolidatie: Rijk aan sociale fondsen ²	- 16 775	- 18 513	- 19 409	- 20 071	- 20 441	zie tabel 3.4
Consolidatie: Rijk aan lokale overheden	- 70 246	- 71 467	- 71 216	- 71 865	- 73 290	zie tabel 3.5
Inkomsten collectieve sector	273 062	282 924	291 100	301 431	312 198	
Uitgaven Rijk	176 129	176 103	178 395	183 612	186 240	
w.v. uitgaven	188 879	183 816	189 420	197 702	200 484	zie tabel 1.2
w.v. ktv's en financiële transacties	- 12 749	- 7 712	- 11 025	- 14 089	- 14 244	zie tabel 1.4
Uitgaven sociale fondsen	109 896	113 351	118 616	124 949	130 544	zie tabel 3.4
Uitgaven lokale overheden	99 625	101 273	100 518	100 603	101 202	zie tabel 3.5
Consolidatie: Rijk aan sociale fondsen ²	- 16 775	- 18 513	- 19 409	- 20 071	- 20 441	zie tabel 3.4
Consolidatie: Rijk aan lokale overheden	- 70 246	- 71 467	- 71 216	- 71 865	- 73 290	zie tabel 3.5
Uitgaven collectieve sector	298 629	300 747	306 905	317 229	324 255	
EMU-saldo collectieve sector	- 25 567	- 17 823	- 15 805	- 15 797	- 12 057	
Bruto binnenlands product (in miljarden euro)	605	623	644	663	682	
EMU-saldo collectieve sector (in procenten bbp)	- 4,2%	- 2,9%	- 2,5%	- 2,4%	- 1,8%	

¹ Dit betreft de optelling van de ktv belastingen en ktv's en financiële transacties niet-belastingontvangsten.

² De onderlinge betalingen tussen Rijk en sociale fondsen bestaan uit de Rijksbijdragen, de rentebaten en rente-uitgaven (zie tabel 3.4)

Tabel 3.2 bevat de EMU-saldi van de drie samenstellende delen van de collectieve sector. Deze saldi kunnen ook worden berekend door in tabel 3.1 de uitgaven van de inkomsten af te trekken.

Tabel 3.2 Opbouw EMU-saldo collectieve sector (in miljoenen euro)

	2011	2012	2013	2014	2015	bron
EMU-saldo Rijk	- 14 617	- 10 275	- 6 015	- 2 550	1 246	zie tabel 3.3
EMU-saldo sociale fondsen	- 6 501	- 3 149	- 6 441	- 10 498	- 11 563	zie tabel 3.4
EMU-saldo lokale overheden	- 4 449	- 4 399	- 3 349	- 2 749	- 1 740	zie tabel 3.5
EMU-saldo collectieve sector	- 25 567	- 17 823	- 15 805	- 15 797	- 12 057	
EMU-saldo collectieve sector (in % bbp)	- 4,2%	- 2,9%	- 2,5%	- 2,4%	- 1,8%	

In de tabellen 3.3 tot en met 3.5 wordt per overheidslaag een onderbouwing voor het betreffende EMU-saldo gegeven.

Tabel 3.3 EMU-saldo Rijk (in miljoenen euro)

	2011	2012	2013	2014	2015	bron
Belastingontvangsten	134 231	139 640	147 511	156 073	161 368	zie tabel 2.4.1
Af: Netto Rijksuitgaven op kasbasis	154 044	152 083	163 123	169 990	173 168	zie tabel 1.1
Bij: Ktv's en financiële transacties	5 196	2 169	9 597	11 368	13 046	zie tabel 1.4
EMU-saldo Rijk	- 14 617	- 10 275	- 6 015	- 2 550	1 246	

EMU-saldo

Tabel 3.4 EMU-saldo sociale fondsen (in miljoenen euro)

	2011	2012	2013	2014	2015	bron
Premie-inkomsten	86 620	91 689	92 685	93 981	97 751	zie tabel 2.4.1
Rijksbijdragen	16 701	18 477	19 489	20 469	21 231	
Rentebaten	74	36	0	0	0	
Inkomsten sociale fondsen	103 395	110 202	112 174	114 451	118 982	
Premiegefinancierde uitgaven SZA	49 829	50 187	52 261	54 604	56 545	zie tabel 1.7
Premiegefinancierde uitgaven Zorg	57 974	60 276	63 752	67 369	70 576	zie tabel 1.8
Rente-uitgaven	0	0	81	398	790	
Bemiddelingskosten zorgverzekeraars	2 092	2 888	2 522	2 578	2 635	
Uitgaven sociale fondsen	109 896	113 351	118 616	124 949	130 544	
EMU-saldo sociale fondsen	- 6 501	- 3 149	- 6 441	- 10 498	- 11 563	

Tabel 3.5 EMU-saldo lokale overheden (in miljoenen euro)¹

	2011	2012	2013	2014	2015
Belastinginkomsten	8 561	8 806	9 040	9 309	9 583
Rijksbijdragen ²	70 246	71 467	71 216	71 865	73 290
Overige inkomsten ³	16 369	16 601	16 914	16 680	16 589
Inkomsten lokale overheden	95 176	96 874	97 169	97 854	99 462
Uitgaven lokale overheden	99 625	101 273	100 518	100 603	101 202
EMU-saldo lokale overheden	- 4 449	- 4 399	- 3 349	- 2 749	- 1 740

¹ De ramingen voor de belastinginkomsten en uitgaven van de lokale overheden zijn gebaseerd op de MEV 2012 voor 2011 en 2012 en MLT 2011–2015 voor 2013 tot en met 2015.

² Rijksbijdragen zijn bedoeld voor uitgaven die door de gemeente gedaan worden, maar bekostigd worden door het Rijk. Hierbij moet gedacht worden aan het GPF, de WWB, WSW, BDU en het bijzonder onderwijs.

³ Overige inkomsten zijn de ontvangsten uit leges, eigen betalingen, rente, dividenden etc.

Tabel 3.6 Historisch overzicht EMU-saldo

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EMU-saldo (in miljarden euro)	8,2	- 1,1	- 9,7	- 14,9	- 8,6	- 1,4	2,9	1,0	3,1	- 31,8	- 30,0
Bbp (in miljarden euro)	418	448	465	477	491	513	540	572	594	571	588
EMU-saldo collectieve sector (in procenten bbp)	2,0%	- 0,2%	- 2,1%	- 3,1%	- 1,7%	- 0,3%	0,5%	0,2%	0,5%	- 5,6%	- 5,1%

4 EMU-schuld

Tabel 4.1 Financieringsbehoefte Rijk (in miljoenen euro)

	2011	2012	2013	2014	2015	bron
EMU-tekort Rijk	14 617	10 275	6 015	2 550	- 1 246	zie tabel 3.3
Bij: Ktv's en financiële transacties	5 196	2 169	9 597	11 368	13 046	zie tabel 1.4
Bij: Overbruggingskrediet FBN/ABN	- 825	0	0	- 200	- 150	
Bij: Derdenrekening	136	- 186	- 321	- 290	- 733	
Financieringstekort Rijk op kasbasis	19 125	12 258	15 291	13 428	10 917	

Tabel 4.2 Opbouw EMU-schuld collectieve sector (in miljoenen euro)

	2011	2012	2013	2014	2015	bron
EMU-schuld primo	369 894	391 418	407 011	425 234	440 115	
Financieringstekort Rijk	19 125	12 258	15 291	13 428	10 917	zie tabel 4.1
EMU-tekort lokale overheden	4 449	4 399	3 349	2 749	1 740	zie tabel 3.5
ING back-up faciliteit	- 3 505	- 1 887	- 700	- 1 400	- 1 300	
EFSF	1 455	824	284	104	0	
EMU-schuld ultimo	391 418	407 011	425 234	440 115	451 472	
EMU-schuldquote (in procenten bbp)	64,7%	65,3%	66,1%	66,4%	66,2%	

Tabel 4.3 Opbouw EMU-schuldquote (in procenten bbp)

	2011	2012	2013	2014	2015	Bron
EMU-schuldquote primo	62,9%	64,7%	65,3%	66,1%	66,4%	
EMU-tekort collectieve sector ¹	4,2%	2,9%	2,5%	2,4%	1,8%	zie tabel 3.2
Interventies in financiële sector	- 0,7%	- 0,5%	0,0%	- 0,2%	- 0,3%	
Ktv's en overige financiële transacties	0,0%	0,1%	0,4%	0,1%	0,2%	
Noemereffect bbp	- 1,7%	- 1,9%	- 2,1%	- 1,9%	- 1,9%	
EMU-schuldquote ultimo	64,7%	65,3%	66,1%	66,4%	66,2%	

¹ De rente-uitgaven en dividendontvangsten als gevolg van de interventies in de financiële sector lopen mee in het totale EMU-saldo.

Tabel 4.4 Historisch overzicht EMU-schuld

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EMU-schuld (in miljarden euro)	224,8	227,1	235,1	248,0	257,6	266,1	255,9	259,0	347,5	347,1	369,9
Bbp (in miljarden euro)	418	448	465	477	491	513	540	572	594	571	588
EMU-schuld collectieve sector (in procenten bbp)	53,8%	50,7%	50,5%	52,0%	52,4%	51,8%	47,4%	45,3%	58,5%	60,8%	62,9%

5 Inkomstenbeperkende regelingen en belastinguitgaven

5.1 Inleiding

Deze bijlage bevat informatie over inkomstenbeperkende regelingen en de belastinguitgaven.

Inkomstenbeperkende regelingen zijn regelingen die de te betalen inkomstenbelasting beperken, maar wel onderdeel zijn van de primaire heffingsstructuur. Ze vormen nadere bepalingen voor de draagkracht, die als maatstaf dient voor de inkomstenbelasting. Er zijn veel regelingen die als nadere (inperkende) afbakening van de grondslag kunnen worden beschouwd. In de begrotingsregels 2011–2015 is afgesproken dat in de Miljoenennota bij de inkomstenbeperkende regelingen alleen het budgettaire beslag van de fiscale behandeling van de eigen woning en de pensioenen wordt opgenomen⁴. Dit zijn de belangrijkste inkomstenbeperkende regelingen. Een belastinguitgave (in enge zin) is een derving of uitstel van belastingontvangsten, die voortvloeit uit een voorziening in de wet voor zover die voorziening niet in overeenstemming is met de primaire heffingstructuur.

De budgettaire gevolgen van fiscale maatregelen voor 2012 in de sfeer van zowel de inkomstenbeperkende regelingen als de belastinguitgaven worden weergegeven in tabel 5.2.1.

De budgettaire overzichten van de inkomstenbeperkende regelingen en de belastinguitgaven zijn opgenomen in de tabellen 5.3.1 tot en met 5.3.3. De toelichting op de afzonderlijke belastinguitgaven – onder meer bestaande uit een beschrijving van de regeling en een weergave van de doelstelling, het verantwoordelijke ministerie en de uitgevoerde evaluaties – is als internetbijlage beschikbaar op www.rijksbegroting.nl.

In paragraaf 5.4 wordt ingegaan op de evaluatie van de belastinguitgaven. De evaluatieprogrammering voor het afgelopen jaar, het lopende jaar en het vervoltraject worden in het kort beschreven.

Tenslotte wordt in paragraaf 5.5 aandacht besteed aan de ramingsbijstellingen ten opzichte van de raming zoals opgenomen in de startnota. Deze paragraaf zal de belangrijkste mutaties toelichten zodat duidelijk wordt of het beleidskeuzes betreft, endogene ontwikkelingen of technische ramingsbijstellingen. Deze nieuwe paragraaf is de uitwerking van de afspraak in de begrotingsregels 2011–2015 dat het budgettaire beslag van de belastinguitgaven in enge zin wordt afgezet tegen de aan het begin van de kabinetsperiode verwachte ontwikkeling.

⁴ Kamerstuk II, 32 500, nr. 29/30

5.2 Maatregelen inkomstenbeperkende regelingen en belastinguitgaven per 2012

Tabel 5.2.1 bevat een overzicht van de maatregelen op het gebied van de inkomstenbeperkende regelingen en belastinguitgaven per 2012, zoals opgenomen in het Belastingplan 2012, de Overige Fiscale Maatregelen 2012, het wetsvoorstel Geefwet en het wetsvoorstel uitwerking Autobrief. Voor een inhoudelijke uitleg van de maatregelen wordt verwezen naar deze wetsvoorstellen.

Tabel 5.2.1 Maatregelen per 2012, budgettair belang op transactiebasis in lopende prijzen (x € miljoen)*	
	2012
<i>Inkomstenbeperkende regelingen per 2012</i>	
Verruiming vrijwillige voortzetting pensioen ZZP-ers	15
Totaal inkomstenbeperkende regelingen	15
<i>Belastinguitgaven per 2012</i>	
Verlaging dotatieplafond FOR	- 8
Invoering research & development aftrek (RDA)	250
Inperking aftrek monumenten	- 10
Incidentele verhoging WBSO	149
Afschaffen kindertoeslag box 3	- 25
Afschaffen spaarloonregeling	- 218
Afschaffing arbeidskorting voor ouderen	- 290
Doorwerkbonus 1 jaar opschuiven	- 130
Omzetting zelfstandigenaftrek en niet-indexeren	60
Giftenaftrek: fiscale inzet cultureel ondernemerschap	12
ANBI-status en commerciële activiteiten	15
Introductie negatieve giftenaftrek	- 5
Verruiming giftenaftrek en introductie plafond	5
Tijdelijke uitbreiding nihil tarief bijtelling auto's	2
Totaal belastinguitgaven	- 193

- = opbrengst; + = derving;

Horizonbepaling

In de Fiscale Agenda heeft het kabinet onderschreven dat aan het toetsingskader voor nieuwe belastinguitgaven een nieuwe bepaling wordt toegevoegd, de zogenaamde horizonbepaling. Hierin wordt expliciet aangegeven voor welke duur de belastinguitgave geldt. Alleen indien er vóór het verstrijken van die termijn een positieve evaluatie beschikbaar is, kan besloten worden om de belastinguitgave te continueren voor een nieuwe periode. Als er geen positieve evaluatie is, vervalt de belastinguitgave automatisch. Als er wel een positieve evaluatie beschikbaar is, dwingt de horizonbepaling om opnieuw de afweging te maken of aan de belastinguitgave opnieuw prioriteit wordt gegeven. Voor een drietal nieuwe regelingen in het pakket Belastingplan 2012 c.a. is een zogenoemde horizonbepaling van toepassing. In de eerste plaats is een horizonbepaling van toepassing op de werkbonus. Het jaar van inwerkingtreding van deze belastinguitgave is 2013. In de tweede plaats betreft het de regeling voor stimulering van cultureel ondernemerschap. Deze maatregel is opgenomen in het wetsvoorstel Geefwet met 2012 als jaar van inwerkingtreding. In de derde plaats is een horizonbepaling van toepassing op de nieuwe regeling die in de Autobrief wordt voorgesteld, namelijk een nihil tarief bijtelling voor auto's met een CO₂-uitstoot van maximaal 50 gr/km (jaar van inwerkingtreding is 2012). Ook zal er een horizonbepaling gaan gelden voor de nieuwe research & development

aftrek (RDA). De overige maatregelen betreffen aanpassingen van bestaande regelingen.

5.3 Een overzicht van inkomstenbeperkende regelingen en belastinguitgaven

In tabel 5.3.1 wordt de budgettaire derving weergegeven van de inkomstenbeperkende regelingen voor de eigen woning en voor de pensioenen voor de periode 2010–2016.

Tabel 5.3.1 Overzicht inkomstenbeperkende regelingen 2010–2016, budgettair belang op transactiebasis in lopende prijzen (x € miljard)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Eigen woning (hypotheekrenteaftrek +/- EWF)	9,6	9,4	10,1	10,5	10,7	11,1	11,4
Pensioenen (box 1 en box 3)	11,7	12,8	13,6	13,9	14,4	14,8	15,6
Totaal	21,3	22,2	23,6	24,4	25,1	26,0	27,0
percentage BBP	3,62	3,67	3,78	3,72	3,71	3,73	3,77

De tabellen 5.3.2 en 5.3.3 bevatten meerjarige overzichten van de belastinguitgaven in de belastingen op inkomen, winst en vermogen respectievelijk de belastinguitgaven in de kostprijsverhogende belastingen voor de periode 2010 – 2016. Bij de ramingen is rekening gehouden met voorgenomen kabinetsbeleid.

In tabel 5.3.2 is eveneens het equivalent van de belastinguitgave voor de premie-inkomsten werknemersverzekeringen opgenomen. Een nadere uitsplitsing is opgenomen in de begroting van SZW.

Tabel 5.3.2 Belastinguitgaven in de belastingen op inkomen, winst en vermogen 2010 – 2016, budgettair belang op transactiebasis in lopende prijzen (x € miljoen)*

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Verlaging lastendruk op ondernemingen	3 444	3 422	3 579	3 762	3 984	4 055	4 127
a) algemeen							
Zelfstandigenaftrek	1 469	1 467	1 574	1 601	1 629	1 657	1 686
Extra zelfstandigenaftrek starters	95	99	104	108	112	116	121
Startersaftrek bij arbeidsongeschiktheid	2	2	2	2	2	2	2
FOR, niet omgezet in lijfrente	75	85	79	81	83	84	86
Meewerkaftrek	8	8	7	7	6	6	6
Stakingsaftrek	14	14	14	14	14	14	14
Doorschuiving stakingswinst	196	204	216	228	242	256	271
Bedrijfsopvolgingsfaciliteit in successiewet	185	189	193	196	200	204	209
Doorschuiving inkomen uit aanmerkelijk belang	90	92	93	95	96	98	99
Landbouwvrijstelling in de inkomstenbelasting	352	312	305	300	297	301	304
b) investeringen in het algemeen							
Kleinschaligheidsinvesteringsaftrek	343	346	356	366	376	387	398
Willekeurige afschrijving starters ¹	8	8	8	8	8	8	8
Willekeurige afschrijving zeeschepen ¹	3	4	4	4	4	5	5
Keuzeregime winst uit zeescheepvaart (tonnagebelasting)	81	81	82	84	86	87	89
Aftrek speur- en ontwikkelingswerk	4	8	8	8	8	8	8
Willekeurige afschrijving investeringen bedrijfsmiddelen ¹	221	219	–	–	–	–	–
Research & Development aftrek (RDA)	–	–	250	375	500	500	500
c) investeringen ten behoeve van het milieu							
VAMIL ¹	52	24	24	24	40	40	40
Energie-investeringsaftrek (EIA)	115	151	151	151	161	161	161
Milieu-investeringsaftrek (MIA)	123	101	101	101	111	111	111
Bosbouwvrijstelling	1	1	1	1	1	1	1
Vrijstelling vergoeding bos- en natuurbeheer	8	8	8	8	8	8	8

Inkomstenbeperkende regelingen en belastinguitgaven

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Verlaging lastendruk op arbeid	2 336	2 473	1 929	2 327	2 126	2 135	2 155
a) gericht op werkgevers							
Afdrachtvermindering onderwijs	377	367	372	378	384	390	396
Afdrachtvermindering zeevaart	105	101	103	104	106	107	109
Afdrachtvermindering speur- en ontwikkelingswerk WBSO	868	870	864	715	715	715	715
b) gericht op werknemers							
Werknemersspaarregelingen (o.a. spaarloon) ²	207	204	–	–	–	–	–
Feestdagenregeling ²	64	53	30	13	–	–	–
Verlaging fiscale bijtelling (zeer) zuinige auto's	129	196	240	263	272	261	261
Ouderschapsverlofkorting	61	62	63	64	65	66	67
Arbeidskorting voor ouderen ³	244	271	–	–	–	–	–
Levensloopverlofkorting	7	16	21	248	15	15	15
Doorwerkbonus ³	274	332	235	–	–	–	–
Werkbonus	–	–	–	542	569	580	592
Verlaging lastendruk op inkomsten uit vermogen	1 541	1 547	1 545	1 565	1 588	1 637	1 693
Kindertoeslag forfaitair rendement	24	25	–	–	–	–	–
Ouderentoeslag forfaitair rendement	111	110	112	115	119	122	125
Vrijstelling bos- en natuurterreinen forfaitair rendement	6	6	6	6	7	7	7
Vrijstelling voorwerpen van kunst en wetenschap forfaitair rendement	5	5	5	5	6	6	6
Vrijstelling groen beleggen forfaitair rendement	74	71	73	74	76	77	79
Vrijstelling sociaal-ethisch beleggen forfaitair rendement	4	4	4	5	5	5	5
Vrijstelling cultureel beleggen forfaitair rendement	2	2	2	3	3	3	3
Vrijstelling durfkapitaal forfaitair rendement	8	8	8	8	8	8	8
Vrijstelling spaarloon- en premiespaarregeling forfaitair rendement	9	6	12	8	4	0	0
Vrijstelling rechten op kapitaalsuitkering bij overlijden forfaitair rendement	19	19	19	20	21	22	23
Vrijstelling rechten op bepaalde kapitaalsuitkeringen forfaitair rendement	716	755	782	810	839	868	899
Aftrek wegens geen of geringe eigenwoningschuld	351	348	362	376	391	406	421
Gedeeltelijke vrijstelling van inkomsten uit kamerverhuur	37	37	39	41	43	45	47
Aftrek kosten monumentenwoning	69	75	66	65	66	67	68
Heffingskorting groen beleggen	88	63	43	22	0	0	0
Heffingskorting sociaal-ethisch beleggen	3	2	2	1	0	0	0
Heffingskorting cultureel beleggen	2	2	1	1	0	0	0
Heffingskorting durfkapitaal	9	7	4	2	0	0	0
Persoonsgebonden aftrekpost durfkapitaal	4	3	3	2	2	1	1
Overige regelingen	752	771	820	922	947	973	999
Aftrek voor scholingsuitgaven (studiekosten)	221	229	239	288	300	312	324
Giftenaftrek	346	353	376	449	459	469	480
Faciliteiten successiewet algemeen nut beogende instellingen	185	189	193	197	201	205	209
Totaal generaal directe belastingen	8 073	8 213	7 872	8 575	8 644	8 799	8 973
percentage BBP	1,37	1,36	1,26	1,31	1,28	1,26	1,25
Totaal premie-uitgaven³	1 369	1 348	1 202	1 543	1 525	1 498	1 539

¹ Het betreft hier niet de kasgeving maar de contante waarde van het rentevoordeel voor de betrokken belastingplichtigen c.q. het rentenadeel voor de overheid.

² Het spaarloon en de feestdagenregeling hebben ook invloed op de premies voor de werknemersverzekeringen WW (AWF en sectorfonds), WIA en ZVW. Wijzigingen in deze belastinguitgaven veranderen zowel het fiscale loon als het premieloon (en in het verlengde daarvan het uitkeringsloon, waardoor de hoogte van uitkering kan veranderen). Deze effecten zijn onderdeel van de regel premie-uitgaven.

³ Een premie-uitgave is een overheidsuitgave in de vorm van een derving of uitstel van premieontvangsten die voortvloeit uit een voorziening in de wet voor zover die voorziening niet in overeenstemming is met de primaire heffingsstructuur van de wet.

* «–» = regeling is in dat jaar niet van toepassing; «0» = budgettair beslag van de regeling bedraagt in dat jaar afgerond nihil.

Tabel 5.3.3 Belastinguitgaven in de kostprijsverhogende belastingen 2010 – 2016, budgettair belang op transactiebasis in lopende prijzen (x € miljoen)*

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Energiebelasting	117	127	129	131	133	135	137
Verlaagd tarief glastuinbouw	83	91	91	92	93	93	94
Teruggaaf kerkgebouwen	7	7	8	8	9	9	10
Teruggaaf non-profit	19	21	22	22	23	24	25
Vrijstellingen grootverbruik in de energiebelasting	8	8	8	8	8	8	8

Inkomstenbeperkende regelingen en belastinguitgaven

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Afvalstoffenbelasting	20	20	20	20	20	20	20
Fiscale stimulering sanering oude stortplaatsen	20	20	20	20	20	20	20
Omzetbelasting verlaagd tarief	3 582	3 806	3 786	3 908	4 035	4 167	4 303
Boeken, tijdschriften, week- en dagbladen	477	484	491	497	504	510	517
Bibliotheken (verhuur boeken), musea e.d.	115	109	114	119	125	131	137
Kermissen, attractieparken, sportwedstrijden en -accommodatie	131	135	139	143	148	152	157
Circussen, bioscopen, theaters en concerten	147	76	71	75	79	84	89
Sierteelt	206	207	209	211	213	215	218
Arbeidsintensieve diensten	468	576	472	497	523	551	580
Vervoer van personen (w.o. openbaar vervoer)	681	712	745	780	816	853	893
Logiesverstrekking (incl. kamperen)	223	230	239	247	256	265	275
Voedingsmiddelen horeca	1 134	1 275	1 306	1 339	1 372	1 405	1 440
Omzetbelasting – vrijstellingen	492	493	497	501	505	510	514
Sportclubs	66	70	71	73	74	75	77
Post	207	194	191	187	184	180	177
Vakbonden, werkgeversorg., politieke partijen, kerken	98	104	107	111	114	118	121
Fondswerving	121	125	128	130	133	136	139
Omzetbelasting – speciale regelingen	133	129	133	137	142	147	152
Kleine ondernemersregeling	100	101	105	109	113	117	121
Landbouwregeling	33	27	28	29	29	30	31
Accijnzen	2018	2 055	2 067	2 082	2 105	2 125	2 147
Verlaagd tarief kleine brouwerijen	1	1	1	1	1	1	1
Vrijstelling communautaire wateren	878	861	843	827	813	798	783
Vrijstelling luchtvaartuigen	917	964	984	1 004	1 029	1 051	1 075
Tariefdifferentiatie tractoren en mobiele werktuigen	222	228	239	250	263	275	288
Belastingen op personenauto's en motorrijwielen	79	73	78	78	71	74	77
Teruggaaf ambulance	2	4	4	4	4	4	4
Teruggaaf taxi's	65	60	62	65	67	70	73
Uitbreiding bonus zuinige auto's	12	–	–	–	–	–	–
Stimulans Euro-6 dieselpersonenauto's	–	9	12	9	–	–	–
Motorrijtuigbelasting	264	321	382	436	221	225	212
Nihiltarief OV-bussen op LPG	0	0	0	0	0	0	0
Vrijstelling motorrijtuigen ouder dan 25 jaar	153	158	157	153	150	147	144
Vrijstelling taxi's	52	53	54	56	58	59	61
Vrijstelling reinigingsdiensten	1	1	1	1	1	1	1
Vrijstelling wegebouw	0	0	0	0	0	0	0
Vrijstelling ambulances	2	3	3	3	3	3	3
Nihiltarief zeer zuinige auto's	53	105	164	220	6	11	0
Overige vrijstellingen	2	2	3	3	3	3	4
Belasting op zware motorrijtuigen (eurovignet)	0	0	0	0	0	0	0
Teruggaaf internationaal gecombineerd vervoer	0	0	0	0	0	0	0
Overdrachtsbelasting	129	137	140	142	144	147	149
Vrijstelling overdrachtsbelasting bedrijfsoverdracht in familiesfeer	16	19	19	19	20	20	21
Vrijstelling overdrachtsbelasting stedelijke herstructurering	3	11	11	11	11	11	11
Vrijstelling landinrichting	1	1	1	1	1	1	1
Vrijstelling Bureau Beheer Landbouwgronden	15	11	11	11	11	11	11
Vrijstelling cultuurgrond	91	91	93	95	97	99	101
Vrijstelling natuurgrond	3	4	4	5	5	5	5
Totaal generaal indirecte belastingen	6 834	7 162	7 232	7 434	7 376	7 549	7 711
percentage BBP	1,16	1,18	1,16	1,13	1,09	1,08	1,08

* «–» = regeling is in dat jaar niet van toepassing; «0» = budgettair beslag van de regeling bedraagt in dat jaar afgerond nihil.

5.4 Evaluatie van belastinguitgaven

In deze paragraaf van de Miljoenennota wordt jaarlijks verslag gedaan van de voltooide evaluaties sinds de vorige Miljoenennota. Kort wordt aandacht geschonken aan de conclusies en eventuele beleidsconsequenties van uitgevoerde evaluaties. Voorts wordt aangegeven welke

evaluaties naar verwachting nog worden gerealiseerd en komt het vervolgtraject van evaluaties aan bod.

Gerealiseerde evaluaties sinds de vorige Miljoenennota

In Belastingplan 2011 is een onderzoek naar de fiscale stimulering van (zeer) zuinige auto's aangekondigd. Dit onderzoek is in het voorjaar 2011 uitgevoerd door onderzoeksbureau Ecorys in opdracht van het ministerie van Financiën. Het onderzoek heeft zich niet specifiek gericht op de belastinguitgaven (nihil tarief zeer zuinige auto's in de MRB, en verlaagde bijtelling (zeer) zuinige auto's in de LB/IB), maar betrof het totale fiscale stimuleringsbeleid voor zuinige en zeer zuinige auto's in de afgelopen jaren. Ecorys concludeert dat het beleid sterke effecten heeft gehad op de omvang en samenstelling van de nieuwverkopen. Nieuw verkochte auto's zijn de afgelopen jaren aanzienlijk zuiniger geworden, waardoor de totale CO₂-uitstoot is gedaald. Het beleid heeft echter ook geleid tot substantiële derving van de BPM- en de MRB-inkomsten. Ecorys heeft, rekening houdend met de te verwachten ontwikkelingen in de autobranche, voorstellen gedaan in de vorm van aanpassingen van CO₂-grenzen en tarieven die zouden moeten leiden tot robuuste en solide autogerelateerde belastingopbrengsten, waarbij de consument gestimuleerd blijft om te kiezen voor de meest zuinige auto. De voorstellen zijn voor het merendeel overgenomen en in de zogenoemde Autowet als wetsvoorstel vormgegeven.

Nog af te ronden evaluaties

De aftrek wegens geen of geringe eigenwoningsschuld (regeling Hillen) wordt op dit moment geëvalueerd. Zodra de evaluatie is afgerond, worden de conclusies met de Kamer gedeeld.

Een andere nog af te ronden evaluatie is de evaluatie van het fiscaal stimuleringspakket naar aanleiding van de crisis, waaronder enkele belastinguitgaven, zoals de willekeurige afschrijving investeringen bedrijfsmiddelen en het verlaagde Btw- tarief voor renovatie en isolatie. Deze evaluatie wordt in 2011 afgerond. De eerder aangekondigde beleidsevaluaties op het terrein van een aantal bestaande categorieën met het verlaagde Btw-tarief worden als afgerond beschouwd door de beleidsvisie die is uiteengezet in de Fiscale Agenda. Bij de invoering van het algemene Btw-tarief op de podiumkunsten is afgesproken dat na verloop van tijd een evaluatie zal plaatsvinden naar de effecten op de sector.

Vervolgtraject evaluaties

In de vorige Miljoenennota is al melding gemaakt van het toesturen van de beleidsdoorlichting evaluaties belastinguitgaven aan de Tweede Kamer (Kamerstuknummer 31 935, nr. 6). In oktober 2010 zijn door de Vaste Commissie van Financiën vragen gesteld over deze beleidsdoorlichting evaluatie belastinguitgaven. Tevens heeft het Bureau Onderzoek en Rijksuitgaven (BOR) een notitie geschreven: «Belastinguitgaven in de Miljoenennota 2011 en beleidsdoorlichting evaluatie belastinguitgaven» (kamerstuk 32 500, nr. 15) waarin een aantal vragen en opmerkingen zijn opgenomen. De antwoorden hierop zijn door de minister van Financiën in februari 2011 naar de Tweede Kamer gestuurd (Kamerstuknummer 31 935, nr. 8).

Op verzoek van het BOR is hierin een overzicht gegeven van welke evaluaties van belastinguitgaven de komende jaren worden meegenomen in reguliere beleidsdoorlichtingen (bijlage 1. Programmering beleidsdoorlichtingen, Kamerstuknummer 31 935, nr. 8). In 2011 / 2012 zijn volgens dit

overzicht voor de volgende belastinguitgaven beleidsdoorlichtingen voorzien: fiscale faciliteiten gericht op ondernemerschap, de EIA, MIA en VAMIL, de WBSO, de afdrachtvermindering onderwijs en een aantal vrijstellingen gericht op het verlagen van de lastendruk op inkomsten uit vermogen. Deze belastinguitgaven liggen voornamelijk op het terrein van het ministerie van Economie, Landbouw en Innovatie.

5.5 Toetsen aan de benchmark

In lijn met het regeerakkoord zullen de belastinguitgaven in enge zin worden vergeleken met de raming volgens de startbrief van dit kabinet (bijlage 5 startbrief).

De benchmark zal jaarlijks alleen worden aangepast voor aanvullende beleidsmaatregelen op het terrein belastinguitgaven. De vergelijking van de huidige raming met de benchmark dient ter bepaling of er sprake is van een substantiële afwijking. Bij substantiële opwaartse afwijkingen van de endogene ontwikkeling ten opzichte van de aan het begin van de kabinetsperiode verwachte ontwikkeling kan dit aanleiding geven tot maatregelen, waarbij deze maatregelen niet relevant zijn voor het inkomstenkader.

Het verschil tussen de huidige raming voor het belastingjaar 2012 en de benchmark wordt in de onderstaande tabel toegelicht voor de posten met de grootste aanpassing (meer dan 10% of 25 mln). De aanpassingen zijn onderverdeeld in technische en endogene bijstellingen. Endogene mutaties zijn het gevolg van onder andere conjuncturele ontwikkelingen, trendmatige groei of andere factoren die van invloed zijn op de mate waarin gebruik wordt gemaakt van een bepaalde belastingfaciliteit. Technische bijstellingen staan los van beleidsmatige of endogene ontwikkelingen, maar worden veroorzaakt door een correctie op de eerder gebruikte ramingstechniek of door een totale herziening van de tijdreeks door het beschikbaar komen van databronnen.

De totale bijstelling van maatregelen (autonoom) sinds de benchmark wordt veroorzaakt door de aanpassingen tijdens de behandeling van het vorige belastingplan, tussentijdse maatregelen en nieuwe maatregelen. Voor een toelichting op nieuwe beleidsmaatregelen die in 2012 ingaan (autonoom beleid) wordt verwezen naar tabel 5.2.1.

Tabel 5.5.1 Verschil huidige raming en Startbrief (x € miljoen)

	2012	2013	2014	2015
totaal	- 557	- 106	- 521	- 658
technisch	- 384	- 392	- 400	- 407
endogeen	- 116	- 156	- 232	- 369
autonoom ¹	- 57	443	111	118

¹ cumulatief 2011–2012, inclusief effect kamerbehandeling BP 2011

Tabel 5.5.2 Nadere Toelichting verschillen raming en startbrief 2012 (x € miljoen)

Belastinguitgaven (belastingjaar 2012)	Benchmark	MN2012	Mut (euro)	Mut (%)	technisch	endogeen
Technisch						
FOR	228	79	- 149	- 65%	- 149	
Vrijstelling OVB cultuurgrond	300	93	- 207	- 69%	- 207	
Vrijstelling OVB stedelijke herstructurering	28	11	- 17	- 62%	- 17	
Energiebelasting non profit	32	22	- 10	- 32%		- 10
Endogeen						
Zelfstandigenaftrek	1 413	1 574	161	11%		100
Aftrek voor scholingsuitgaven	203	239	36	18%		36
<i>Verlaagde Btw-tarieven</i>						
- Boeken, tijdschriften, week- en dagbladen	581	491	- 90	- 16%		- 90
- Vervoer van personen	822	745	- 77	- 9%		- 77
- Logiesverstrekking (incl. kamperen)	273	239	- 34	- 13%		- 34
Accijnsvrijstelling luchtvaartuigen	1 177	984	- 193	- 16%		- 193
Verlaging fiscale bijtelling (zeer) zuinige auto's	211	240	29	14%		29
Nihiltarief zeer zuinige auto's	114	164	50	44%		50
Overige (<25 mln en/of < 10%)		10 224		0,6%		64
Totaal		15 104			- 384	- 116

Technische ramingsbijstelling

De raming van de budgettaire derving van de belastinguitgave door toevoeging aan de Fiscale Oudedagsreserve is substantieel neerwaarts bijgesteld. Tot vorig jaar was de raming gebaseerd op vaste parameters uit het verleden. Nieuwe modellen en toegankelijk geworden informatie van de belastingdienst hebben tot het nieuwe inzicht geleid dat veel minder ZZP-ers een jaarlijkse toevoeging doen aan de FOR, dat de FOR minder hoog is en dat bij de afbouw van de FOR een kleiner deel niet overgaat tot de aankoop van de lijfrente.

De neerwaartse ramingsbijstellingen van de vrijstellingen overdrachtsbelasting voor stedelijke herstructurering en cultuurgrond en de teruggaafregeling energiebelasting non-profit zijn een correctie op de vorig jaar veel te hoge schatting. De vrijstellingen hebben naar hun aard een vrij grillig verloop. Uit realisaties blijkt dat het gemiddelde niveau van deze belastinguitgaven op een fors minder hoog niveau ligt.

Endogene bijstellingen

De uitgaven «nihiltarief zeer zuinige auto's» in de MRB, en de «verlaagde bijtelling (zeer) zuinige auto's» in de LB/IB laten een sterke stijging zien. Deze stijging is mede het gevolg van het fiscale stimuleringsbeleid, wat heeft geleid tot een sterke endogene groei van de verkoop van (zeer) zuinige auto's. In de zogenoemde Autowet worden voorstellen gedaan voor aanpassingen van de CO₂-grenzen binnen welke een gedifferentieerde bijtelling kan plaatsvinden. De vrijstelling voor zeer zuinige auto's in de MRB wordt per 1 januari 2014 afgeschaft. Wel blijft er een tijdelijke vrijstelling (tot en met 2015) bestaan voor auto's met een CO₂- uitstoot tot 50 gr/km. De aanpassingen van de CO₂-grenzen om in aanmerking te komen voor het 14% of het 20% tarief in de bijtelling moeten uiteindelijk leiden tot een stabiele omvang van deze belastinguitgave.

De toename van de uitgaven in de zelfstandigenaftrek in 2012 komt enerzijds voort uit autonome beleidswijzigingen, maar anderzijds voor een groot deel voort uit een grotere toename van het aantal zelfstandigen dan vorig jaar werd verwacht. De trend in de groei van het aantal ZZP-ers is hoger dan aanvankelijk werd voorzien.

In het verlengde van het economisch beeld van de consumptieve bestedingen en meer specifiek de bestedingen op het gebied van boeken,

tijdschriften en bibliotheken zijn de betreffende belastinguitgaven naar beneden bijgesteld. Dit geldt tevens voor de bestedingen aan logiesverstrekingen.

De vrijstelling luchtvaartuigen is neerwaarts bijgesteld. De groei van deze belastinguitgave was in de vorige Miljoenennota nog gebaseerd op een langere termijn trend in de periode 2001–2008. De realisaties van de laatste jaren geven aan dat een raming op basis van die trend te hoog is. De aftrek scholingsuitgaven heeft naar verwachting een hogere budgettaire derving in 2012 dan vorig jaar is geraamd. Mede in het licht van de informatie over 2010 en de economische situatie zullen naar verwachting meer mensen van deze faciliteit gebruik maken.

6 Beleidsonderzoek

6.1 Beleidsdoorlichtingen 2012

Het beleid gericht op de realisatie van de algemene of operationele beleidsdoelstellingen – zoals die zijn geformuleerd in de beleidsartikel van de beleidsbegroting – wordt periodiek geëvalueerd in een beleidsdoorlichting. Bij de programmering van beleidsdoorlichtingen wordt zoveel mogelijk aangesloten bij de bij de beleidscyclus. Voor het periodiek evalueren van de doeltreffendheid en de doelmatigheid van het beleid, zijn de vakministers verantwoordelijk.

Drie kenmerkende eigenschappen van een beleidsdoorlichting als vorm van evaluatie zijn:

- a) beleidsdoorlichtingen zijn evaluaties op het niveau van beleids-terreinen en niet op instrumentniveau, een beleidsdoorlichting heeft hierdoor het karakter van een synthese;
- b) in een beleidsdoorlichting staan simpele doch fundamentele vragen centraal naar de nut en noodzaak van beleid en naar de effectiviteit van beleid.
- c) bij de uitvoering worden onafhankelijken betrokken. Met onafhankelijken worden deskundigen bedoeld die geen verantwoordelijkheid dragen voor het te onderzoeken beleid (niet afkomstig uit de kring van kerndepartementen) en waarvan een onafhankelijk oordeel mag worden verwacht.

De programmering van beleidsdoorlichtingen is terug te vinden in de overzichtstabel per begroting, te vinden achter de beleidsagenda en in de internetbijlage. Op verzoek van de Tweede Kamer bevat deze paragraaf een overzicht van voorgenomen beleidsdoorlichtingen (per departement, artikel en operationeel doel) die in 2012 naar het parlement zullen worden gestuurd. Alle beleidsdoorlichtingen die de afgelopen jaren zijn uitgevoerd inclusief de beleidsreactie van het vakdepartement daarop zijn in te zien op de website www.rijksbegroting.nl.

Tabel 6.1 Beleidsdoorlichtingen 2012

Departement	Algemene/operationele doelstelling
BUZA	3.2 Een effectief, efficiënt en coherent optreden van de Unie t.o.v. derde landen en regio's.
BUZA	4.2 Effectief armoedebeleid van ontwikkelingslanden
V&J	13.1 Preventieve maatregelen
V&J	14.1 Interlandelijke adoptie en internationale kindervervoering
V&J	23 Veiligheidsregio's en Politie
V&J	25.2 Veiligheid (ICT)
BZK	1.1 Bestuurlijke en financiële verhoudingen
BZK	4.1 Energie en bouwkwaliteit
BZK	5 Integratie en maatschappelijke samenhang
OCW	9 Actieplan leerkracht
OCW	25 Emancipatiebeleid
FIN	7 Beheer materiële activa
DEF	23 Strategische luchttransportcapaciteit
DEF	24 Mensenhandel/mensensmokkel
I & M	33.2 Veiligheid scheepvaart en binnenvaart
I & M	33.4 Bescherming tegen moedwillige verstoring
I & M	34.2 Netwerk vaarwegen
I & M	36.3 Duurzame luchtvaart
I & M	36.4 Scheepvaart
I & M	37.1 Weer, klimaat en seismologie
I & M	53.08 Tegengaan klimaatverandering
I & M	53.14 Verbeteren luchtkwaliteit
I & M	54.16 Verbeteren milieukwaliteit van bodem en water
I & M	56.34 Veilig gebruik van chemische stoffen
I & M	56.40 Verantwoorde toepassing van genetisch gemodificeerde organismen
SZW	45 Pensioenbeleid
VWS	41.3 De vermijdbare ziektelast neemt af door een goede bescherming tegen infectieziekten en chronische ziekten
VWS	41.4 Het bevorderen van ethisch verantwoord handelen in de gezondheidszorg en bij het medisch wetenschappelijk onderzoek
VWS	42.2 Zorgaanbieders worden gestimuleerd om het door de burger gewenste zorgaanbod te realiseren
VWS	43.3 De zorg is effectief en veilig en wordt door de cliënt positief ervaren

6.2 Interdepartementale beleidsonderzoeken

Deze paragraaf geeft inzicht in de interdepartementale beleidsonderzoeken (IBO's) die zijn gestart sinds de vorige Miljoenennota. In het de zomer van 2011 zijn twee IBO's van start gegaan, de geplande afronding is in het voorjaar van 2012. Beide rapporten worden met een kabinetsreactie aan de TK verzonden. Op dit moment:

- Beheer en Onderhoud
- Academische Ziekenhuizen.

Taakopdracht Interdepartementaal Beleidsonderzoek (IBO) Beheer en Onderhoud

Onderwerp

Nederland kent een uitgebreide infrastructuur die beheerd en onderhouden moet worden om aan de geldende kwaliteitsnormen te voldoen. Kwaliteitsnormen worden onder andere bepaald door de wettelijke normen, die strikter kunnen zijn dan Europese richtlijnen. De vraag die hieruit voortvloeit is welke concreet toepasbare maatregelen mogelijk zijn om de (structurele) kosten van Beheer en Onderhoud (B&O) te verlagen. Deze maatregelen vergen wijziging van wet- en regelgeving.

Het IBO betreft de B&O/EPK uitgaven⁵, zie onderstaande tabel (x 1 000 euro):

Artikel	Omschrijving	2011	2012	2013	2014	2015
11.01.01	Basispakket Watermanagement	14 216	12 785	12 392	13 416	13 416
11.02.01	Basispakket Waterkeren	63 242	83 329	109 181	118 332	114 722
11.02.05	Basispakket Waterbeheren	26 702	25 366	23 235	19 818	19 818
12.01.01	Basispakket Verkeersmanagement	49 502	44 238	28 753	25 493	25 493
12.02.01	Basispakket B&O hoofdwegen	368 916	257 748	288 103	272 923	226 263
15.01.01	Basispakket Verkeersmanagement	23 070	23 630	15 264	12 928	12 928
15.02.01 ¹	Basispakket B&O hoofdvaarwegen	154 163	80 548	116 433	97 886	73 741
Totaal		699 811	527 644	593 361	560 796	486 381

¹ Exclusief geormerkte gelden voor het programma nota mobiliteit achterstallig onderhoud van vaarwegen (NOMO AOV).

Effecten van beleidsvarianten op programma- en apparaatsuitgaven worden onderzocht. Voor de apparaatsuitgaven geldt dat er een samenloop is met de in het RA opgenomen taakstelling.

Opdracht aan de werkgroep

Aanleiding

De Tweede Kamer is via de begrotingen 2010 en 2011 van het voormalig ministerie van Verkeer en Waterstaat geïnformeerd over de onder druk staande budgetten voor B&O. De afgelopen jaren waren de beschikbare budgetten voor B&O structureel lager dan volgens de beheer- en onderhoudsprogrammering nodig was. Destijds werd steeds in de loop van het jaar het budget aangevuld vanuit eventuele onderuitputting op andere budgetten, waarbij beslag werd gelegd op toekomstige middelen. Deze situatie is echter niet toekomstvast en derhalve niet gewenst. Dit voorjaar heeft, op basis van diverse audits van KPMG en OCC, besluitvorming plaatsgevonden over een pakket aan maatregelen (die geen wettelijke aanpassingen vergen) om ervoor te zorgen dat de beheer en onderhoudsprogrammering is ingepast binnen de beschikbare budgetten voor B&O.

Deze combinatie van maatregelen is echter niet voldoende om de B&O problematiek in de periode tot en met 2020 in zijn geheel te dekken. Een deel van de dekking wordt namelijk gevonden in de verlengde periode van het Infrastructuurfonds van 2021 tot 2028 (1,6 miljard). Dit is de aanleiding om aanvullende en alternatieve doelmatigheids- en besparingsopties in kaart te brengen op het gebied van B&O.

Probleemstelling

Welke aanvullende concreet toepasbare maatregelen zijn mogelijk om de kosten van B&O structureel te verlagen? De aanpassing van de wettelijke kaders leidt tot concrete besparingsopties. Er wordt ten minste één verplichte besparingsvariant ontwikkeld van minimaal 20% van de B&O-programmauitgaven structureel per jaar.

Het IBO analyseert het huidige beleid en gaat daarbij in ieder geval in op de volgende vragen:

- Wat zijn de costdrivers voor Beheer en Onderhoud en wat is de omvang van de diverse uitgaven? Welk deel hiervan is wettelijk

⁵ Dit zijn Externe Produkt kosten. De apparaatuitgaven zijn niet in de tabel opgenomen.

- verankerd? Welke wetten, AMvB's en Ministeriële regelingen zijn van toepassing?
- In hoeverre zijn die wettelijk verankerde costdrivers het gevolg van Europese regelgeving? In hoeverre is er, bij de costdrivers, sprake van nationale koppen op Europese regelgeving? Wat zijn de budgettaire gevolgen van deze nationale koppen?
  - In hoeverre laten wet- en regelgeving toe dat partijen buiten de rijksoverheid (bijvoorbeeld gemeenten, provincies) eisen kunnen stellen die van invloed zijn op B&O? Wat zijn hiervan de budgettaire gevolgen?
  - Welke van die costdrivers kunnen, met het oog op een doelmatiger Beheer en Onderhoud, worden geschrapt of versoepeld? Wat zijn in dat geval de budgettaire besparingen en de maatschappelijke consequenties (o.a. voor bereikbaarheid, veiligheid en leefbaarheid)?
  - Hoe loopt de uitvoering? Welke aspecten van de uitvoering kunnen, met het oog op doelmatiger B&O, worden aangepast?

Organisatie van het onderzoek

De deelnemende departementen zijn: I&M, AZ en Fin. Daarnaast nemen CPB, PBL en externe deskundigen deel in de werkgroep. De voorzitter is onafhankelijk. Het secretariaat wordt verzorgd door Fin (secretaris) en I&M (co-secretaris). De werkgroep start in mei 2011 en het rapport is uiterlijk in februari 2012 gereed. De omvang van het rapport is niet groter dan 30 bladzijden, de verplichte samenvatting is niet groter dan 5 bladzijden.

Taakopdracht Interdepartementaal beleidsonderzoek (IBO) Academische Ziekenhuizen

Onderwerp

Nederland kent acht Universitair Medische Centra (UMC's). Een UMC heeft drie hoofdtaken: zorg, onderwijs en onderzoek. De publieke bekostiging van deze taken loopt via verschillende geldstromen, te weten: premies (3050 mln), academische component (635 mln), onderzoek en onderwijs (950 mln) en private bekostiging uit fondsen en opdrachten vanuit de industrie (500 mln).

Opdracht aan de werkgroep

De resultaten van de UMC's op het gebied van onderwijs, onderzoek en zorg behoren tot de absolute wereldtop, zo wijzen citatiescores en internationale vergelijkingen uit. Hoe de financieringstromen bijdragen aan de resultaten is echter niet helder. In eerdere onderzoeken wordt dan ook gesteld dat de financiering werkt als een «bad met vijf kranen». Omdat activiteiten in een UMC vaak meerdere doelen dienen, mengen ook de geldstromen en is niet te achterhalen hoeveel geld precies voor welk doel is ingezet en in hoeverre sprake is van een doelmatige besteding. Dit wordt extra van belang door de stap naar prestatiebekostiging en de daarbij horende beschikbaarheidsbijdrage voor niet-declarabele prestaties.

Van belang is dat er in het IBO expliciet gekeken wordt naar de rol en plaats van de UMC's in het (veranderende) Nederlandse onderwijs- en ziekenhuislandschap. Het ligt in de rede dat de financieringstromen van de UMCs in de komende jaren ingrijpend zullen veranderen, en daarom rijst de vraag: is de huidige manier van financiering en aansturing van het academisch ziekenhuis nog doelmatig, of is vernieuwing van de verdeelgrondslagen, eventueel bundeling van de geldstromen en aanpassing van de aansturing wenselijk?

De IBO-werkgroep gaat na of de wijze van aansturing en bekostiging van de UMC's nog steeds optimaal is. Bundeling van de rijksgeldstroom, de verschillende convenanten (DHAZ, OVA etc.), prestatiebekostiging in de UMC's en de aansturing van de UMC's worden onderzocht, daarbij expliciet rekening houdend met de rol en plaats van de UMC's in het (veranderende) Nederlandse onderwijs- en ziekenhuislandschap. Daarnaast wordt onderzocht of de juridische basis van academische ziekenhuizen in de WHW nog steeds de juiste basis is. De werkgroep komt met beleidsvarianten voor de bekostiging en aansturing, en analyseert de effecten daarvan. In de beleidsvarianten zal in ieder geval mogelijke doelmatigheidswinst worden betrokken. Deze doelmatigheidswinst zal zoveel mogelijk worden gekwantificeerd. Er dient minimaal één variant te zijn waarbinnen deze doelmatigheidswinst weer wordt ingezet en minimaal één variant waarbinnen deze vrijvalt. Het rapport bevat een tabel met de relevante grondslag.

Organisatie van het onderzoek

De deelnemende departementen zijn: VWS, OCW, Fin, AZ. Bovendien nemen twee externe deskundigen deel aan de werkgroep en er is een onafhankelijke voorzitter. Het rapport is uiterlijk gereed in februari 2012 (start mei 2011). Het secretariaat wordt verzorgd door Fin (secretaris), VWS en OCW (co-secretarissen). De omvang van het rapport is niet groter dan 30 bladzijden, de verplichte samenvatting is niet groter dan 5 bladzijden.

7 Budgettair overzicht interventies t.b.v. de financiële sector

Tabel 7.1 Budgettair overzicht kredietcrisismaatregelen (in miljoenen euro)

	2008–2010	Δ Nota	2011	2012	Bron:	
A. Verwerving Fortis/RFS/AA						
1.	ABN AMRO Group N.V. – ASR Verzekeringen N.V. – RFS Holdings B.V. (incl. Z-share en residual N-share)		27 971	27 971	Saldibalans	
2.	Overbruggingskrediet Fortis		4 575	3 750	Saldibalans	
3.	Aflossingen overbruggingskredieten Fortis			– 825	IX-A, artikel 1	
4.	Renteontvangsten overbruggingskredieten Fortis	– 1 374	– 37	– 137	IX-A, artikel 1	
5.	Dividend RFS Holdings B.V.	– 6	– 0,24	– 122	IX-B, artikel 3	
6.	Premieontvangsten Capital Relief Instrument	– 193			IX-B, artikel 3	
7.	Premieontvangsten counter indemnity	– 26	– 26	– 26	IX-B, artikel 3	
8.	Dividend ABN Amro Group N.V.	– 200	– 200	– 419	IX-B, artikel 3	
Δ Staatsschuld (excl. rente MCN)		30 844	– 237	– 1 188	– 567	
B. Kapitaalverstrekkingsfaciliteit (€ 20 mld.)						
9.	Verstrekt kapitaal ING	10 000			IX-B, artikel 3	
10.	Verstrekt kapitaal Aegon	3 000			IX-B, artikel 3	
11.	Verstrekt kapitaal SNS Reaal	750			IX-B, artikel 3	
12.	Aflossing ING	– 5 000	– 2 000	– 3 000	IX-B, artikel 3	
13.	Aflossing Aegon	– 1 500	– 750	– 1 500	IX-B, artikel 3	
14.	Aflossing SNS Reaal	– 185			IX-B, artikel 3	
15.	Couponrente ING	– 684			IX-B, artikel 3	
16.	Couponrente Aegon	– 177			IX-B, artikel 3	
17.	Couponrente SNS Reaal	– 39			IX-B, artikel 3	
18.	Repurchase fee ING	– 347	– 1 000	– 1 500	IX-B, artikel 3	
19.	Repurchase fee Aegon	– 160	– 375	– 750	IX-B, artikel 3	
20.	Repurchase fee SNS Reaal	0			IX-B, artikel 3	
Δ Staatsschuld		5 659	– 1 125	– 5 250	– 4 500	
C. Back-up faciliteit ING EUR/USD wisselkoers						
		1,34	0,08	1,42	1,44	
21.	Funding fee (rente + aflossing)	8 248	240	3 018	2 030	IX-B, artikel 3
22.	Management fee	106	– 2	39	32	IX-B, artikel 3
23.	Portefeuille ontvangsten (rente + aflossing)	– 7 877	– 253	– 2 788	– 1 839	IX-B, artikel 3
24.	Garantiefee	– 232	4	– 85	– 71	IX-B, artikel 3
25.	Additionele garantiefee	– 154	6	– 128	– 106	IX-B, artikel 3
26.	Additionele fee	– 91	5	– 56	– 46	IX-B, artikel 3
27.	Saldo Back-up faciliteit (21 t/m 26)	0	0	0	0	IX-B, artikel 3
28.	Meerjarenverplichting aan ING	13 084	– 957	9 579	7 692	Saldibalans
29.	Alt-A portefeuille	16 376	– 1 076	12 787	10 388	Saldibalans
Δ Staatsschuld = 27. Saldo Back-up faciliteit						
D. Garantiefaciliteit bancaire leningen (€ 200 mld.)						
30.	Garantieverlening (geëffectueerd)	50 275				IX-B, artikel 2
31.	Afname voorwaardelijke verplichting	– 11 277	2 594	– 3 194	– 14 111	IX-B, artikel 2
32.	Stand openstaande garanties (30–31)	38 998		35 804	21 693	IX-B, artikel 2
33.	Premieontvangsten garanties bancaire leningen (saldo)	– 523	– 3	– 361	– 231	IX-B, artikel 2
34.	Schade-uitkeringen	0				
Δ Staatsschuld (excl. nr. 30, 31 en 32)						

Budgettaire overzicht interventies t.b.v. de financiële sector

	2008–2010	Δ Nota	2011	2012	Bron:
E1. IJsland					
35. Uitkeringen depositogarantiestelsel Icesave	1 428				IX-B, artikel 2
36. Uitvoeringskosten IJslandse DGS door DNB	7				IX-B, artikel 2
37. Vordering op IJsland	1 329				Saldibalans
38. Opgebouwde rente op vordering	51		42		Saldibalans
39. Ontvangsten lening IJsland	0				IX-B, artikel 2
E2. Griekenland					
40. Lening Griekenland	1 248		2 191	1 091	IX-B, artikel 4
41. Vordering op Griekenland	1 248		3 439	4 530	Saldibalans
42. Ontvangsten lening Griekenland (i.) aflossing	0		0	0	IX-B, artikel 4
43. Ontvangsten lening Griekenland (i.) premie incl. servicefee	-30		- 101	- 174	IX-B, artikel 4
Δ Staatsschuld (excl. nr. 37, 38 en 41)	2 653		2 090	917	
F. Europa					
44. Garantieverlening NL-aandeel EU-begroting	2 946				IX-B, artikel 4
45. Garantieverlening NL-aandeel EFSF ¹⁾	25 872		30 039		IX-B, artikel 4
46. Stand openstaande garanties (44 + 45)	28 818		58 857		IX-B, artikel 4
47. Deelneming EFSF	1		1		IX-B, artikel 4
Δ Staatsschuld (excl. nr. 44, 45 en 46)	1		1	0	
G. Overige gevolgen					
48. Uitvoeringskosten en inhuur externen	62		10	2	IX-B, artikel 3
49. Terug te vorderen uitvoeringskosten inhuur externen	0		0	0	Saldibalans
50. Ontvangen uitvoeringskosten externen	- 19		- 2	0	IX-B, artikel 3
Δ Staatsschuld (excl rentelasten)	38 634	- 1 365	- 4 708	- 4 381	
Staatsschuld cumulatief (excl rentelasten)	38 634	- 1 365	33 926	29 545	
Uitstaande hoofdsom	42 192	- 750	40 059	38 150	
Toerekenbare rentelasten	3 979	- 104	1 332	1 255	

Δ Nota betreft de mutatie in 2011 ten opzichte van stand Voorjaarsnota 2011

¹⁾ De begrotingstechnische verwerking van het nieuwe pakket aan Griekenland vindt vermoedelijk plaats bij Najaarsnota. Reeds is aan de kamer gecommuniceerd dat de garantieverplichting aan het EFSF hierbij mogelijk kan oplopen tot ca. 100 mld.

Tabel 7.2 Balans (standen en mutaties – in miljoenen euro)

Omschrijving:	2010	Δ	2011	Omschrijving:	2010	Δ	2011
A. Verwerving Fortis/RFS/AA				I: Financiering staatsschuld (excl. rentelasten)	38 634	- 4 708	33 926
1. ABN AMRO Group N.V. – ASR Verzekeringen N.V. – RFS Holdings B.V. (incl. Z-share en residual N-share)	27 971		27 971	II: Financiering uit resultaat (tabel 3)	- 519	1 277	758
2. Overbruggingskrediet Fortis	4 575	- 825	3 750	III: Financiering uitgavenkader	43	8	51
B. Kapitaalverstrekkingfaciliteit (€ 20 mld.)				Toerekenbare rentelasten cumulatief	3 979	1 332	5 312
9. Verstrekt kapitaal ING (+ 12)	5 000	- 2 000	3 000	C. Back-up faciliteit ING			
10. Verstrekt kapitaal Aegon (+ 13)	1 500	- 1 500	0	28. Meerjarenverplichting aan ING	13 084	- 3 505	9 579
11. Verstrekt kapitaal SNS Reaal (+ 14)	565		565	Te betalen funding fee	22	- 22	0
C. Back-up faciliteit ING				Voorziening	3 324	- 193	3 131
29. Alt-A portefeuille	16 376	- 3 589	12 787	Verwacht resultaat IABF (voor voorziening)		77	77
Te ontvangen rente	54	- 54	0				
F. Europa							
47. Deelneming EFSF	1	1	2				
E1. IJsland							
37. Vordering op IJsland	1 329		1 329				
38. Opgebouwde rente op vordering	51	42	93				
Totale vordering op IJsland	1 380		1 422				
Totale vordering op IJsland							
E2. Griekenland							
41. Vordering op Griekenland	1 248	2 191	3 439				
G. Overige gevolgen				Technische correctie			
Saldo terug te vorderen uitvoeringskosten	0	0	0	Aansluiting incl. afronding	103		103
Totaal uitstaande activa:	58 670	- 5 734	52 936	Totaal uitstaande passiva:	58 670	- 5 734	52 936

Tabel 7.3 Overzicht toerekenbare kosten en opbrengsten (in miljoenen euro)

(toerekenbare) Kosten	2008–2010	Δ Nota	2011	(toerekenbare) Opbrengsten	2008–2010	Δ Nota	2011
Toerekenbare rentelasten	3 979	– 104	1 332	A. Verwerving Fortis/RFS/AA			
E1. IJsland				4. Renteontvangsten overbruggingskredieten Fortis	1 374	37	137
Kosten i.v.m. topping up	106			5. Dividend RFS Holdings B.V.	6		0,24
G. Overige gevolgen				6. Premieontvangsten Capital Relief Instrument	193		–
48. Uitvoeringskosten en inhuur externen	62		10	7. Premieontvangsten counter indemnity	26		26
50. Ontvangen uitvoeringskosten externen	– 19		– 2	8. Dividend ABN Amro Group N.V.	0	200	200
				B. Kapitaalverstrekkingfaciliteit (€ 20 mld.)			
				15. t/m 17. Ontvangen couponrente	900		0
				18. t/m 20. Ontvangen repurchase fees	507	375	1 750
				C. Back-up faciliteit ING			
				Resultaat IABF (na vorming voorziening)	0		0
				D. Garantiefaciliteit bancaire leningen (€ 200 mld.)			
				33. Premieontvangsten garanties bancaire leningen (saldo)	523	3	361
				E1. IJsland			
				38. Opgebouwde rente op vordering	51		42
				E2. Griekenland			
				43. Ontvangsten lening Griekenland (i.) premie incl. servicefee	30		101
Totale kosten:	4 128	– 104	1 340	Totale opbrengsten:	3 610	615	2 617
Resultaat:	– 519	719	1 277				

Tabel 7.4 Garanties (in miljoenen euro)			
Omschrijving:	2010	Δ	2011
A. Verwerving Fortis/RFS/AA			
Counter indemnity	950		950
D. Garantiefaciliteit bancaire leningen (€ 200 mld.)			
Stand openstaande garanties	38 998	- 3 194	35 804
F. Europa			
Garantie EU-begroting	2 946		2 946
Garantie EFSF ¹⁾	25 872	30 039	55 911
Saldo openstaande garanties:	68 766	26 845	95 611

¹⁾ De begrotingstechnische verwerking van het nieuwe pakket aan Griekenland vindt vermoedelijk plaats bij Najaarsnota. Reeds is aan de kamer gecommuniceerd dat de garantieverplichting aan het EFSF hierbij mogelijk kan oplopen tot ca. 100 mld.

8 Garantieoverzicht van het Rijk 2012

Toelichting

Garanties

Een garantie wordt omschreven als een voorwaardelijke financiële verplichting van het Rijk aan een derde buiten het Rijk, die pas tot uitbetaling komt als zich bij de wederpartij een bepaalde omstandigheid (realisatie van een risico) voordoet. Garantieregelingen worden doorgaans als verplichting opgenomen in de begroting van het betreffende vakdepartement.

Tabel 8.1 bevat de garantieregelingen van het Rijk. Alle regelingen groter dan 100 miljoen euro zijn uitgesplitst weergegeven, en alle regelingen kleiner dan 100 miljoen euro zijn samengevat in de posten «overig».

Een garantieregeling van het Rijk kent vrijwel altijd een maximum, dus een plafond. Dit plafond kan een *jaarlijks plafond* zijn (per jaar mag een maximaal bedrag aan risico worden verleend) of een *totaalplafond* zijn (er mag nooit meer risico verleend worden dan het plafond). In tabel 8.1 is onderscheid gemaakt tussen beide soorten plafonds. Het bedrag dat onder het plafond daadwerkelijk als risico is verleend, heet in de tabel *geëffectueerd risico*.

In tabel 8.2 komen de bijbehorende uitgaven en ontvangsten aan de orde. De in de tabel getoonde uitgaven betreffen de schade-uitkeringen op afgegeven garanties. De in de tabel getoonde ontvangsten betreffen zowel ontvangen premies of provisies en dergelijke, als op derden verhaalde (schade-)uitkeringen.

Achterborgstellingen

Naast het risico uit garantieregelingen wordt het Rijk ook indirect blootgesteld aan risico's uit achterborgstellingen. In dit geval wordt de daadwerkelijke garantieverplichting niet afgegeven door het Rijk, maar door een daarvoor aangewezen tussenpersoon, bijvoorbeeld een stichting. Het Rijk zal pas worden aangesproken wanneer de tussenpersoon niet aan haar verplichtingen kan voldoen. In de begroting van het betreffende vakdepartement worden dergelijke achterborgstellingen niet als verplichting opgenomen (zolang er geen schade ontstaat vanuit de achterborgstelling). De achterborgstellingen zijn opgenomen in tabel 8.3. Bij de kwantificering van de achterborgstellingen wordt aangesloten bij cijfers uit goedgekeurde jaarverslagen van de betreffende tussenpersoon. Derhalve zijn in tabel 8.3 voor het jaar 2011 en 2012 geen cijfers opgenomen.

Voor precieze details over garantieregelingen en achterborgstellingen wordt verwezen naar de begrotingen en jaarverslagen van de betreffende vakdepartementen (in de tabellen is aangegeven op welke begroting, en op welk begrotingsartikel de verschillende regelingen zijn opgenomen).

Tabel 8.1 Door het Rijk verstrekte garanties (in miljoenen euro)

Hfd- stk.	Art.		Geëffec- tueerd risico 2010	Reeds geraamd te verlenen 2011	Reeds geraamd te vervallen 2011	Geëffec- tueerd risico 2011	Garantie- plafond 2011	Reeds geraamd te verlenen 2012	Reeds geraamd te vervallen 2012	Geëffec- tueerd risico 2012	Garantie- plafond 2012	Totaal plafond
Garantie op kredieten												
V	24	Garanties IS-NIO	273,6	0,0	35,9	237,7		0,0	34,0	203,7		203,7
VI	23	Veiligheidsregio's en Politie	1 404,9	700,0	0,0	2 104,9		0,0	0,0	2 104,9		2 104,9
VIII	14	Achterborgovereenkomst	163,8	35,0	13,0	185,8		30,0	14,0	201,8		680,0
IXB	2	Garantie interbancaire leningen	38 998,0	0,0	5 787,9	33 210,1		0,0	14 110,9	19 099,1		38 998,0
IXB	4	DNB kredietverlening BIS	0,0	113,4	0,0	113,4	113,4	113,4	113,4	113,4	113,4	55 911,0
IXB	4	EFSF	25 872,0	30 039,0	0,0	55 911,0		0,0	0,0	55 911,0		2 946,0
IXB	4	EFSM	2 946,0	0,0	0,0	2 946,0		0,0	0,0	2 946,0		2 457,5
IXB	4	Kredieten EU-betalings- balanssteun aan lidstaten	2 457,5	0,0	0,0	2 457,5		0,0	0,0	2 457,5		2 457,5
XIII	13	BBMKB	2 230,7	1 000,0	400,0	2 830,7	1 000,0	705,0	400,0	3 135,7	705,0	1 432,9
XIII	13	GO	858,9	824,0	250,0	1 432,9		0,0	250,0	1 182,9		403,7
XIII	13	Groefinancieringsfaciliteit	63,7	170,0	0,0	233,7	170,0	170,0	0,0	403,7	170,0	2 000,0
XIII	13	Scheepsnieuwbouw garantieregeling	0,0	1 000,0	0,0	1 000,0	1 000,0	1 000,0	0,0	2 000,0	1 000,0	1 325,0
XIII	14	COVA	1 325,0	0,0	0,0	1 325,0		0,0	0,0	1 325,0		497,9
XIII	16	Garantie voor investerings&werkkapitaal landbouwondernemingen	477,9	70,0	65,0	482,9	209,0	80,0	65,0	497,9	130,0	34,4
XIII	18	Garantie voor natuurge- bieden en landschappen	479,9	0,0	14,4	465,5	34,5	0,0	12,9	452,6	34,4	576,6
XVI	42	Inrichtingen voor de gezondheidszorg	689,6	0,0	57,4	632,2		0,0	55,7	576,6		173,6
XVI	42	Voorzieningen voor gehandicapten	204,1	0,0	17,7	186,4		0,0	12,8	173,6		313,6
A	13	Prorail	380,4	0,0	35,0	345,4		0,0	31,8	313,6		1 604,7
		Overig	1 564,5	184,6	143,9	1 605,2	70,3	8,0	8,5	1 604,7	73,3	2 265,0
Totaal garanties op kredieten			80 390,4	34 136,0	6 820,1	107 706,3	2 597,2	2 106,4	15 109,0	94 703,7	2 226,1	109 387,7

(vervolg van tabel op volgende pagina)

Vervolg Tabel 8.1 Door het Rijk verstrekte garanties (in miljoenen euro)

Hfd- stk.	Art.		Geëffec- tueerd risico 2010	Reeds geraamd te verlenen 2011	Reeds geraamd te vervallen 2011	Geëffec- tueerd risico 2011	Garantie- plafond 2011	Reeds geraamd te verlenen 2012	Reeds geraamd te vervallen 2012	Geëffec- tueerd risico 2012	Garantie- plafond 2012	Totaal plafond
Garantie op deelnemingen												
V	24	Garanties IS-Raad van Europa	119,3	0,0	0,0	119,3		0,0	0,0	119,3		119,3
V	24	Garanties Regionale Ontwikkelingsbanken	1 949,6	0,0	0,0	1 949,6		0,0	0,0	1 949,6		1 949,6
IXB	3	Garantie en vrijwaring inzake verkoop van deelnemingen (uitv kn staatsdeeln)	1 029,4	0,0	0,0	1 029,4		0,0	0,0	1 029,4		1 029,4
IXB	4	DNB – deelneming in kapitaal IMF	28 792,8	4 142,0	0,0	32 934,8		0,0	0,0	32 934,8		32 934,8
IXB	4	EBRD	365,8	223,3	0,0	589,1		0,0	0,0	589,1		589,1
IXB	4	EIB	9 895,5	0,0	0,0	9 895,5		0,0	0,0	9 895,5		9 895,5
IXB	4	Wereldbank	3 025,7	0,0	0,0	3 025,7		174,7	0,0	3 200,4		3 200,4
		Overig	26,4	0,0	0,0	26,4		0,0	0,0	26,4		26,4
Totaal garanties op deelnemingen			45 204,6	4 365,3	0,0	49 569,9	0,0	174,7	0,0	49 744,6	0,0	49 744,6
Garantie op moeilijk/niet te verzekeren risico's												
VIII	14	Indemniteitsregeling	287,0	613,0	600,0	300,0		600,0	600,0	300,0		300,0
IXB	2	WAKO (kernongevallen)	14 023,0	0,0	0,0	14 023,0		0,0	0,0	14 023,0		14 023,0
IXB	3	Deelneming ABN AMRO	950,0	0,0	0,0	950,0		0,0	0,0	950,0		950,0
IXB	5	EKV	13 438,4	11 332,3	11 332,3	13 438,4	11 332,3	10 000,0	10 000,0	13 438,4	10 000,0	
IXB	5	Regeling Investeringsga- ranties	213,8	453,8	453,8	213,8	453,8	453,8	453,8	213,8	453,8	
		Overig	134,7	48,9	20,7	162,9	150,0	5,5	2,7	165,8	150,0	183,8
Totaal garanties op moeilijk/niet te verzekeren risico's			29 046,9	12 447,9	12 406,7	29 088,1	11 786,1	11 059,3	11 056,4	29 091,0	10 453,8	15 456,8
Overige garanties (o.a. liquiditeits- of exploitatiegarantie)												
VIII	7	Bouwleningen academische ziekenhuizen	295,7	0,0	14,4	281,3		0,0	19,0	262,4		295,7
IXB	7	Vorderingenplafond RVOB	155,5	0,0	0,0	155,5		0,0	0,0	155,5		207,0
		Overig	112,0	0,3	44,7	67,6		0,3	2,6	65,2		67,2
Totaal overige garanties			563,2	0,3	59,1	504,4	0,0	0,3	21,5	483,1	0,0	569,9
TOTAAL Garanties van het Rijk			155 205,1	50 949,5	19 285,9	186 868,7	14 383,3	13 340,7	26 187,0	174 022,4	12 679,9	175 159,0
Bbp (in miljarden euro)			588,4			604,9				623,0		
TOTAAL als percentage bbp			26,4%			30,9%				27,9%		

Garantieoverzicht van het Rijk 2012

Tabel 8.2 Uitgaven en ontvangsten op de door het Rijk verstrekte garanties (in duizenden euro)

Hfdstk.	Departement	Uitgaven 2011	Ontvangsten 2011	Saldo 2011	Uitgaven 2012	Ontvangsten 2012	Saldo 2012
IV	Koninkrijksrelaties	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
V	Buitenlandse Zaken	6 000,0	0,0	- 6 000,0	6 000,0	0,0	- 6 000,0
VI	Veiligheid en Justitie	560,0	0,0	- 560,0	692,0	0,0	- 692,0
VII	Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
VIII	Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
IXB	Financien	147 545,0	494 646,0	347 101,0	126 445,0	392 639,0	266 194,0
XII	Infrastructuur en Milieu	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
XIII	Economische Zaken, Landbouw en Innovatie	142 377,0	103 230,0	- 39 147,0	114 459,0	102 230,0	- 12 229,0
XV	Sociale Zaken en Werkgelegenheid	500,0	25,0	- 475,0	500,0	0,0	- 500,0
XVI	Volksgezondheid, Welzijn en Sport	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
A	Infrastructuurfonds	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	Totaal	296 982,0	597 901,0	300 919,0	248 096,0	494 869,0	246 773,0

Tabel 8.3 Achterborgstellingen van het Rijk (in miljoenen euro)

Hfdstk.	Art.	Omschrijving	Geborgd risico 2009	Geborgd risico 2010	Buffer-vermogen 2010
XVI	42	Achterborgstelling Stichting Waarborgfonds Zorg	8 071,2	8 441,3	463,9
VII	3	Achterborgstelling WEW (NHG)	108 879,0	126 422,0	643,0
VII	3	Achterborgstelling WSW	75 800,0	85 300,0	472,0
		Totaal Achterborgstellingen	192 750,2	220 163,3	1 578,9

Tot slot wordt gemeld dat het risico uit de achterborgstellingen (uit tabel 8.3) niet één op één te vergelijken is met het risico uit de garantieregelingen (uit tabel 8.1). Bij achterborgstellingen wordt de achterborg soms gedeeld met gemeenten (bij WEW (tot en met eind 2010) en WSW), of bezit de betreffende tussenpersoon (stichting) een omvangrijk bufferkapitaal waarmee een groot deel van de schades gedekt kan worden alvorens het Rijk wordt aangesproken (zie kolom buffervermogen). Bij WSW is een extra verschil dat het Rijk (pas) aangesproken wordt ná de woningcorporaties.

9 Onderbouwing accressen Gemeente- en Provinciefonds

Tabel 9.1 Ontwikkeling van netto gecorrigeerde rijksuitgaven: van begroting naar accrespercentage

	2011	2012	2013	2014	2015
1 De Koning	39	40	40	39	39
2A Staten-Generaal	141	139	131	129	128
2B Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten	117	106	102	101	99
3 Algemene Zaken	63	54	54	53	54
4 Koninkrijksrelaties	187	146	89	85	84
5 Buitenlandse Zaken	10 107	10 983	11 169	11 777	12 177
6 Veiligheid en Justitie	9 949	10 057	9 662	9 440	9 332
7 Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	4 528	4 043	3 813	3 748	3 682
8 Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	31 510	31 072	31 458	31 425	31 106
9A Nationale Schuld (Transactiebasis)	9 847	10 444	11 870	12 856	13 545
9B Financiën	1 431	1 913	1 670	1 982	2 077
10 Defensie	7 782	7 417	7 301	7 339	7 306
12 Infrastructuur & Milieu	11 208	10 792	10 471	10 547	9 400
13 Economische Zaken, Landbouw & Innovatie	5 581	4 965	4 699	4 414	4 264
15 Sociale Zaken en Werkgelegenheid	20 130	19 476	19 168	18 762	18 726
16 Volksgezondheid, Welzijn en Sport	6 054	5 684	5 462	5 372	5 215
50 Gemeentefonds	18 573	18 334	18 298	18 193	17 800
51 Provinciefonds	1 218	1 117	1 131	1 117	958
Aanvullende posten	- 540	2 235	4 990	8 251	10 927
(A) Totaal netto uitgaven	137 926	139 015	141 578	145 629	146 920
(B) Totaal correcties	- 45 961	- 47 525	- 49 298	- 51 121	- 51 901
(C) Totaal NGRU (=A+B)	91 965	91 490	92 280	94 509	95 019
Accres (%) = (C_t - C_{t-1})/(C_{t-1})		- 0,52%	0,86%	2,42%	0,54%

Tabel 9.2 Totaal correcties

	2011	2012	2013	2014	2015
Studieleningen en radiofrequenties	1 408	1 423	1 316	1 171	1 047
Rente 9A	- 9 847	- 10 444	- 11 870	- 12 856	- 13 545
EU-afdrachten	- 5 870	- 6 720	- 6 875	- 7 263	- 7 466
HGIS	- 5 338	- 5 039	- 4 855	- 5 234	- 5 516
WWB	- 4 312	- 4 631	- 4 512	- 4 576	- 4 715
GF/PF (excl. WMO)	- 18 335	- 18 010	- 18 143	- 18 463	- 18 010
WMO en opleidingsfonds	- 3 243	- 3 270	- 3 209	- 3 290	- 3 411
Overig (o.a. landbouwheffingen)	- 1 355	- 1 348	- 1 164	- 902	- 582
Overboekingen RBG-eng - GF/PF	201	515	464	434	436
Overige financieringsverschuivingen	731	0	- 147	- 142	- 138
Totaal correcties	- 45 961	- 47 525	- 49 298	- 51 121	- 51 901

- Tabel 9.1 geeft de ontwikkeling van de netto gecorrigeerde rijksuitgaven (NGRU) weer, opgebouwd vanuit de departementale begrotingen die relevant zijn voor de accresberekening.
- Optelling van de relevante departementale begrotingen resulteert in een totaal weergegeven onder (A) «Totaal netto uitgaven» (tabel 9.1). Op (A) Totaal netto uitgaven worden (B) correcties doorgevoerd voor de posten die niet relevant zijn voor het uitgavenkader van het Rijk

maar wel voor de NGRU (studieleningen, radiofrequenties en landbouwhoeffingen) en voor uitgaven die niet relevant zijn voor het Gemeente- en Provinciefonds. Hieronder vallen o.a. de rente-uitgaven, EU-afdrachten, HGIS, WWB en de WMO. Deze correcties zijn gespecificeerd in tabel 9.2.

- Met ingang van 2012 zijn de rente-uitgaven niet langer relevant voor de NGRU. Deze staan nu vermeld onder «Rente 9A» in tabel 9.2.

Tabel 9.3 Berekening accres (in miljoenen euro)

	2011	2012	2013	2014	2015
1. Accres % (nominaal)	0,00%	- 0,52%	0,86%	2,42%	0,54%
2. Grondslag normeringssystematiek	18 242	18 335	18 010	18 143	18 463
3. Accres (= 1 * 2)	0	- 95	155	438	100
4. Accres (cumulatief) stand MN 2012	0	- 95	61	499	599
vv. Gemeentefonds	0	- 88	56	461	553
vv. Provinciefonds	0	- 7	5	37	46

- Regel 1 in tabel 9.3 geeft weer wat de geraamde accrespercentages zijn voor de jaren 2011–2015. Door deze percentages te vermenigvuldigen met de grondslag normeringssystematiek (regel 2) volgen de accresstanden GF/PF zoals vermeld onder regel 3.
- Regel 4 geeft weer wat het cumulatieve accres is bij Miljoenennota 2012 onderverdeeld naar het Gemeente- en Provinciefonds.

Lijst van gebruikte termen en hun betekenis

Apparaatsuitgaven

Het totaal van de personeelsuitgaven en materiële uitgaven.

Automatische stabilisatie

Conjuncturele schommelingen in de collectieve inkomsten (en uitgaven) resulteren niet in een beleidsreactie, maar lopen in het begrotingssaldo. Bij versnelling van de conjunctuur nemen de belasting- en premie-inkomsten toe en de uitgaven voor werkloosheid af. Hierdoor neemt het begrotingssaldo toe. Bij vertraging van de conjunctuur treedt het omgekeerde op. Automatische stabilisatoren hebben daarmee een dempende invloed op de intensiteit van de conjuncturele uitslagen.

Belastinguitgaven

Overheidsuitgaven in de vorm van derving of uitstel van belastingontvangsten, voortvloeiend uit een voorziening in de wet voorzover die voorziening niet in overeenstemming is met de primaire heffingsstructuur van de wet.

Beleidsintensiveringen

Verhogingen van collectieve uitgaven en/of verlagingen van ontvangsten ten opzichte van de begroting en/of de meerjarencijfers, waaraan een beleidsbeslissing ten grondslag ligt. Deze term wordt meestal beperkt tot beleidsmatige mutaties in de netto-uitgaven. Een beleidsmatige verlaging van de belastingontvangsten wordt doorgaans aangeduid met de term lastenverlichting.

Bruto binnenlands product (bbp)

De som van de beloningen van de productiefactoren in het Nederlandse productieproces, plus het saldo van de indirecte belastingen en kostprijsverlagende subsidies.

Bruto nationaal product (bnp)

Het bnp is de som van alle bruto toegevoegde waarde voortgebracht door alle sectoren in een land in een jaar tijd. Ook is rekening gehouden met het saldo van de primaire inkomens ontvangen en betaald aan het buitenland.

Budgetdisciplinesector

Cluster van uitgaven die voor de regels budgetdiscipline op identieke wijze worden behandeld. Er zijn drie budgetdisciplinesectoren: Rijksbegroting in enge zin, Sociale Zekerheid en Arbeidsmarktbeleid en het Budgettair Kader Zorg.

Buitensporigtekortprocedure

Een procedure waar een Europese lidstaat mee te maken krijgt wanneer de grenswaarde voor het feitelijke EMU-saldo wordt overschreden. Deze grenswaarde is gesteld op -3,0 procent bbp en is opgenomen in het Stabiliteits- en Groeipact (SGP). Met de procedure wordt vastgelegd op welke manier een land haar EMU-saldo dient te verbeteren.

Collectieve lastendruk

Het totaal van belasting- en premieontvangsten, vermeerderd met enkele niet-belastingontvangsten, uitgedrukt in procenten van het bruto binnenlands product.

Collectieve uitgaven

Het totaal van de relevante uitgaven van het Rijk (inclusief debudgettering en de uitgaven van de agentschappen), de overige publiekrechtelijke lichamen (OPL) en de sociale fondsen. Onderlinge betalingen worden geconsolideerd.

Consolidatie

De post Consolidatie wordt gebruikt voor het corrigeren van de Rijksbegroting voor dubbelstellingen als gevolg van het *bruto-boeken* van onderlinge betalingen. Het *bruto-boeken* houdt in dat zowel het departement dat de feitelijke betaling verricht, als het departement dat bijdraagt, de uitgaven in de begroting opneemt. Het ontvangende departement raamt de te ontvangen bijdragen ook aan de ontvangstenkant van de begroting. Dit geldt ook voor bijdragen van een departement aan een agentschap. Hierdoor wordt het rekenkundige niveau van de totale rijksuitgaven en rijksontvangsten hoger dan het feitelijke niveau. Door middel van de post Consolidatie wordt hiervoor gecorrigeerd.

Contractloon

Het looninkomen per werknemer als direct gevolg van de afgesloten collectieve arbeidsovereenkomsten (CAO) in de private sector en van arbeidsvoorwaardenafspraken met overheidspersoneel.

Derdenrekeningen

Rekening-courantverhoudingen die het Rijk heeft met derden en rekeningen waarop uitgaven en ontvangsten staan die conform de Comptabiliteitswet niet via de begroting lopen, omdat zij met derden of met andere onderdelen van het Rijk kunnen worden verrekend. De mutatie in het saldo van de derdenrekeningen is niet relevant voor het EMU-saldo.

Diergezondheidsfonds

Fonds waaruit uitgaven gedaan worden voor de bewaking en de bestrijding van dierziekten en het voorkomen en verminderen van welzijnsproblemen. De middelen ter financiering van de uitgaven zijn afkomstig van de EU, de productschappen en het Rijk (ministerie van EL&I).

Economische en Monetaire Unie (EMU)

De in het Verdrag van Maastricht geregelde unie tussen EU-lidstaten. De derde fase die op 1 januari 1999 van start is gegaan, kenmerkt zich door onherroepelijk vastgelegde wisselkoersen, volledig vrij kapitaalverkeer en girale invoering van de gemeenschappelijke munt, de euro. De euro is per 1 januari 2002 ook chartaal ingevoerd. In de EMU is de Europese Centrale Bank verantwoordelijk voor het gemeenschappelijke monetaire beleid dat wordt gevoerd door het Europees Stelsel van Centrale Banken. Tevens vindt binnen de EMU coördinatie van het economisch beleid plaats.

Eindejaarsmarge

Voorziening in de regels budgetdiscipline die inhoudt dat het is toegestaan om binnen een begroting tot maximaal 1,0% van het (gecorrigeerde) begrotingstotaal aan gelden tussen opeenvolgende jaren te schuiven. Op deze wijze kan het ondoelmatig besteden van begrotingsgeld worden beperkt.

EMU-saldo

Het EMU-saldo heeft betrekking op het vorderingensaldo van de sector Overheid op transactiebasis. Het vorderingensaldo geeft de mutatie in het saldo van de financiële activa en passiva van de collectieve sector weer. Omdat het EMU-saldo betrekking heeft op de totale collectieve sector, is niet alleen het vorderingensaldo van het Rijk van belang, maar ook de vorderingensaldi van de sociale fondsen en de lokale overheid.

EMU-schuld(-quote)

Het totaal van de uitstaande leningen ten laste van de gehele collectieve sector. Dit is de optelsom van de uitstaande leningen ten laste van het Rijk, de sociale fondsen en de lokale overheid, minus de onderlinge schuldverhoudingen van deze drie subsectoren. De EMU-schuld is een bruto-schuldbegrip.

Bij bepaling van de EMU-schuldquote wordt de EMU-schuld uitgedrukt in procenten van het bbp.

Europees Systeem van nationale en regionale Rekeningen (ESR)

Het ESR is een internationaal vergelijkbaar boekhoudkundig raamwerk voor een systematische en uitvoerige beschrijving van een totale economie, de elementen waaruit deze economie is opgebouwd en haar betrekkingen met andere economieën. Het ESR is gericht op de omstandigheden en informatiebehoeften in de Europese Unie.

Financieringssaldo

Het saldo van de relevante uitgaven en ontvangsten, minus de mutatie van de derdenrekeningen.

Fonds Economische Structuurversterking (FES)

Het FES wordt gevoed met een deel van de gasbaten, alsmede met de rentevrijval (na dividendderiving) samenhangend met de ontvangsten uit de verkoop van staatsdeelnemingen, en eventueel opbrengsten van veilingen van etherfrequenties. De middelen uit het FES worden gereserveerd voor investeringsprojecten van nationaal belang die de economische structuur versterken. Het betreft een verdeelfonds; vanuit het fonds worden bijdragen toegekend aan andere begrotingen van het Rijk. In het regeerakkoord is besloten het FES af te schaffen.

Geharmoniseerd bbp

Definitie van het bbp zoals door alle EU landen wordt gehanteerd.

Gemeentefonds

Fonds waaruit jaarlijks (algemene) uitkeringen worden gedaan aan de gemeenten, ter dekking van een deel van hun uitgaven. De jaarlijkse groei van het fonds op basis van de ontwikkeling van de netto-gecorrigeerde rijksuitgaven, word het accres genoemd.

Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS)

De middelen voor het buitenlandse beleid worden verantwoord op verschillende begrotingen. Om de samenhang van het buitenlandse beleid te versterken, zijn de financiële middelen hiertoe gebundeld onder de HGIS. Op deze manier wordt de omvang van de beschikbare middelen duidelijk gemaakt en kan een integrale afweging plaatsvinden omtrent de inzet van deze middelen.

Inkomstenindicator

Elke wijziging in bestaand overheidsbeleid die effect heeft op de voor het EMU-saldo relevante collectieve inkomsten.

Inkomstenkader

Aan de inkomstenkant zijn de beleidsmatige wijzigingen in de belasting- en premietarieven over de kabinetsperiode begrensd in het inkomstenkader.

Interdepartementaal beleidsonderzoek (IBO)

De evaluatie van beleidsterreinen en ontwikkeling van beleidsvarianten volgens een door de regering vastgestelde interdepartementale procedure. Deze procedure voorziet onder meer in de totstandkoming van openbare rapportages.

In- en uitverdieneffecten

Besparingen (verliezen) die in de uitgaven van een bepaalde regeling kunnen optreden ten gevolge van beleidsintensiveringen (ombuigingen) in een andere regeling. Bijvoorbeeld: het intensiveren van de arbeidsmarktmaatregelen kan leiden tot grotere uitstroom of minder instroom in de werkloosheidsregelingen.

Kasbegrip

Het moment van feitelijke uitgave of ontvangst van middelen wordt als meetmoment genomen.

Kas- en transverschillen

De verschillen die ontstaan door toepassing van zowel het kas- als het transactiebegrip.

Lastenverlichting (en -verzwaring)

Een verlaging (verhoging) van belastingtarieven dan wel verruiming (beperking) van fiscale aftrekmogelijkheden of een verlaging (verhoging) van de tarieven van de socialeverzekeringspremies.

Leen- en depositofaciliteit

Een budgettaire faciliteit waarvan dienstonderdelen van het Rijk die een baten-lastenstelsel voeren gebruik kunnen maken; zij kunnen bij de minister van Financiën geldmiddelen lenen om investeringen te plegen, dan wel rentedragend geld uitzetten.

Loonbijstelling

Tegemoetkoming voor de extra uitgaven van ministeries ten gevolge van loonstijgingen. Deze middelen worden gereserveerd op de aanvullende post Arbeidsvoorwaarden.

Macro-economische veronderstellingen

De overheidsfinanciën zijn in grote mate afhankelijk van macro-economische veronderstellingen. In Nederland wordt in de budgettaire ramingen traditioneel gebruik gemaakt van de onafhankelijke macro-economische veronderstellingen van het Centraal Planbureau (CPB).

Medium Term Objective (MTO)

Een doelstelling (binnen Europees verband) voor het structurele EMU-saldo voor de middellange termijn. Deze doelstelling is opgenomen in het Stabiliteits- en Groeipact (SGP)

Najaarsnota

Tussentijds overzicht van de lopende begrotingsuitvoering, waarin wordt aangegeven welke wijzigingen optreden ten opzichte van de Vermoedelijke Uitkomsten. De Najaarsnota moet uiterlijk op 1 december van het lopende begrotingsjaar bij de Staten-Generaal worden ingediend.

Prijs Nationale Bestedingen (pNB)

De Nationale Bestedingen bestaan uit particuliere consumptie, de overheidsconsumptie, de bedrijfsinvesteringen en de overheidsinvesteringen. De prijs van deze bestedingen is het gemiddelde prijspeil van deze afzetcategorieën. De reële uitgavenkaders worden op basis van de pNB omgerekend in lopende prijzen, zodat de geraamde uitgaven aan deze kaders kunnen worden getoetst. De Nationale Bestedingen-deflator (NB-deflator) geeft de ontwikkeling van de pNB weer.

Nationale Rekeningen

De Nationale Rekeningen is het statistische systeem waarmee de Nederlandse economie in kaart wordt gebracht. Ook wel de Nationale Boekhouding genoemd.

Netto-uitgaven Rijksbegroting in enge zin

Relevante uitgaven en niet-belastingontvangsten van de Rijksbegroting exclusief de uitgaven en niet-belastingontvangsten van de Rijksbegroting die tot de sector Sociale Zekerheid en Arbeidsmarktbeleid dan wel tot de sector Zorg worden gerekend. Tevens worden de relevante uitgaven gecorrigeerd voor enkele incidentele posten.

Netto-uitgaven Sociale Zekerheid en Arbeidsmarktbeleid

De budgetdisciplinesector Sociale Zekerheid en Arbeidsmarktbeleid omvat de sociale zekerheid op de Rijksbegroting, alsmede de uitgaven van de sociale fondsen. Voor de sociale fondsen is het totaal van uitkeringen en administratiekosten relevant. Het bovenwettelijke gedeelte blijft buiten beschouwing.

Niet-belastingontvangsten

Alle begrotingsontvangsten van het Rijk die niet tot de belastingen worden gerekend. Het betreft een zeer heterogene groep. Het gaat daarbij vooral om ontvangsten die samenhangen met verleende overheidsdiensten en kredietverlening door het Rijk, sommige ontvangsten die als collectieve lasten worden aangemerkt, de gasbaten (exclusief vennootschapsbelasting) en incidentele ontvangsten uit de verkoop van staatsdeelnemingen.

Normeringssystematiek

De normeringssystematiek zorgt dat de ontwikkeling van het gemeenteen provinciefonds gekoppeld is aan de jaarlijkse ontwikkeling van de netto gecorrigeerde rijksuitgaven (gelijk «trap op trap af»).

Prijsbijstelling

Tegemoetkoming voor de extra uitgaven van ministeries ten gevolge van prijsstijgingen. Deze middelen worden gereserveerd op de aanvullende post Prijsbijstelling.

Provinciefonds

Fonds waaruit jaarlijks (algemene) uitkeringen worden gedaan aan de provincies, ter dekking van een deel van hun uitgaven. De jaarlijkse groei van het fonds op basis van de ontwikkeling van de netto-gecorrigeerde rijksuitgaven, wordt het accres genoemd.

Rechtspersoon met een Wettelijke Taak (RWT)

Rechtspersonen met een Wettelijke Taak worden geheel of gedeeltelijk met publiek geld bekostigd en oefenen een wettelijke taak uit. RWT's kunnen tevens zelfstandig bestuursorgaan (ZBO) zijn, maar er bestaan ook RWT's die geen ZBO zijn en ZBO's die geen RWT zijn.

Ruilvoetontwikkeling

Een zodanig verschil in ontwikkeling tussen het niveau van prijs nationale bestedingen (pNB) enerzijds en het loon- en prijsniveau in de collectieve sector anderzijds, dat er sprake is van een uitgavenmeevaller (respectievelijk uitgaventegenvaller) ten opzichte van het uitgavenkader.

Signaalmarge en signaalpad

In de startnota is een zogenoemd signaalpad vastgelegd van het feitelijk EMU-saldo. Indien het EMU-saldo meer dan 1 procentpunt van dit signaalpad afwijkt (de zogenoemde signaalmarge) dan moet het kabinet aanvullende maatregelen nemen om het beoogde saldo weer in zicht te krijgen.

Sociale fondsen

Fondsen waaruit uitkeringen en voorzieningen worden verstrekt krachtens socialeverzekeringswetten. De financiering vindt voor het overgrote deel plaats via sociale premies en rijksbijdragen.

Staatsbalans

Een balans waarin de grootte en de samenstelling van het staatsvermogen wordt weergegeven.

Stabiliteits- en Groeipact

Samenstel van Europese afspraken, waarin de lidstaten van de Europese Unie zich verplichten om op middellange termijn te streven naar een begroting die nabij evenwicht is of een overschot vertoont. In dit kader stellen de lidstaten elk jaar een stabiliteitsprogramma op – een rapportage over de stand van zaken en verwachtingen voor de economie en overheidsfinanciën.

Startnota

De startnota is de eerste budgettaire nota van het huidige kabinet waarin de begrotingsregels en de budgettaire kaders voor de gehele kabinetsperiode zijn vastgelegd.

Transactiebegrip

Het moment van economische handeling die leidt tot een uitgave of ontvangst – de transactie – wordt als meetmoment genomen.

Trendmatig begrotingsbeleid

Bij een trendmatig begrotingsbeleid wordt, op basis van doelstellingen of randvoorwaarden voor het overheidstekort en de inkomstenontwikkeling, aan het begin van de kabinetsperiode een uitgavenkader vastgesteld. Daar wordt tijdens de kabinetsperiode op gekoerst. Mutaties die tijdens die periode in de belasting- en premieontvangsten optreden komen tot uitdrukking in een mutatie van het saldo en van de lasten.

Uitgavenkader

Een jaarlijks uitgavenplafond, waarin de netto-uitgaven (uitgaven min de niet-belastingontvangsten) voor de gehele kabinetsperiode zijn vastgelegd. Het totaalkader is onderverdeeld in drie dealkaders: Rijksbegroting in enge zin, Sociale Zekerheid en Arbeidsmarkt en het Budgettaire Kader Zorg.

Vermoedelijke Uitkomsten

Ten tijde van de Miljoenennota voorziene uitkomsten van de begrotingsuitvoering van het lopende jaar.

Verticale Toelichting

Een verticale toelichting bevat een cijfermatig overzicht van alle veranderingen die zich hebben voorgedaan sinds de vorige begroting.

Voorjaarsnota

Tussentijds overzicht van de lopende begrotingsuitvoering, waarin wordt aangegeven welke wijzigingen optreden ten opzichte van de Ontwerpbegroting. De Voorjaarsnota moet uiterlijk op 1 juni van het lopende begrotingsjaar bij de Staten-Generaal worden ingediend.

Voorlopige Rekening

De laatste budgettaire nota over de voorlopige realisatie van de begroting van het voorgaande jaar. De Voorlopige Rekening moet uiterlijk op 1 maart van het opvolgende begrotingsjaar bij de Staten-Generaal worden ingediend.

Zelfstandig Bestuursorgaan (ZBO)

Orgaan waaraan de uitoefening van een wettelijke taak is opgedragen, zonder dat er sprake is van (volledige) ondergeschiktheid aan de minister, en die voor de uitoefening van de taak uit collectieve middelen (rijksbijdragen en heffingen) worden gefinancierd.

Lijst van gebruikte afkortingen

ABK	Aanvullend beleidsakkoord
AOW	Algemene Ouderdomswet
AZ	Algemene Zaken
bbp	Bruto Binnenlands Product
BKZ	Budgettair Kader Zorg
bnp	Bruto Nationaal Product
BPM	Belasting van Personenauto's en Motorrijwielen
BTW	Belasting Toegevoegde Waarde
BuZa	Buitenlandse Zaken
BZK	Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
CAO	Collectieve Arbeidsovereenkomst
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CKB	Centraal Kasbeheer
CPB	Centraal Planbureau
CVZ	College voor Zorgverzekeringen
DNB	De Nederlandsche Bank
ECB	Europese Centrale Bank
EC	Europese Commissie
EFSF	Europese Financiële Stabiliteitsfaciliteit
EFSM	Europees Financieel Stabiliteitsmechanisme
EL&I	Economische Zaken, Landbouw & Innovatie
EIA	Energie-investeringsaftrek
EMU	Economische en Monetaire Unie
ESRB	European Systemic Risk Board
EU	Europese Unie
FES	Fonds voor Economische Structuurversterking
GCI	Global Competitiveness Index
GHF	Gedragcode Hypothecaire Financieringen
GGZ	Geestelijke Gezondheids- en Verslavingszorg
I&M	Infrastructuur & Milieu
IMF	Internationaal Monetair Fonds
ISV	Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing
MCN	Mandatory Convertible Note
MEV	Macro Economische Verkenning
MKB	Midden- en Kleinbedrijf
MLT	Middellange Termijn Verkenning
MN	Miljoenennota
MR	Ministerraad
MRB	Motorrijtuigenbelasting
MTO	Medium Term Objective
NBO	Niet-belastingontvangsten
NZa	Nederlandse Zorgautoriteit
OCW	Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
OV	Openbaar Vervoer
OVb	Overdrachtsbelasting
pNB	prijscomponent van de Nationale Bestedingen
RGB-eng	Rijksbegroting in enge zin
RWT	Rechtspersoon met een Wettelijke Taak
S&O	Speur- en Ontwikkelingswerk
SGP	Stabiliteits- en Groeipact
SZA	Sociale Zekerheid en Arbeidsmarktbeleid
SZW	Sociale Zaken en Werkgelegenheid
UWV	Uitvoeringsorgaan Werknemersverzekeringen

Lijst van gebruikte afkortingen

V&J	Veiligheid & Justitie
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VS	Verenigde Staten
VWS	Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Wajong	Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten
WAO	Wet op de Arbeidsongeschiktheidsverzekering
WAZO	Wet Arbeid en Zorg
WBSO	Wet Bevordering Speur- en Ontwikkelingswerk
WSW	Wet Sociale Werkvoorziening
WTCCG	Wet Tegemoetkoming Chronisch zieken en Gehandicapten
WTO	World Trade Organisation
WW	Werkloosheidswet
WWB	Wet Werk en Bijstand
ZBO	Zelfstandig Bestuursorgaan
ZVW	Zorgverzekeringswet
ZW	Ziektewet